

16+

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 12 (5273) 29 сакавіка 2024 г.

ISSN 0024-4686

Сустрэчы
на жыццёвых
пуцёвінах
стар. 6

Краявід
Полацка
з-за Дзвіны
стар. 12

Маштабныя
ідэі
і думкі
стар. 13

Моладзь і класіка

Фота БелТА.

Сцэна са спектакля «Жаніцьба. Фантасмагорыя».

З поспехам прайшоў у Магілёве чарговы Міжнародны маладзёжны тэатральны форум «М.@rt.Кантакт». Удзел сёлета прынялі калектывы з Арменіі, Беларусі, Балгарыі, Казахстана, Кыргызстана і Расіі — яны паказалі глядачу 23 спектаклі.

Галоўную ўзнагароду — Гран-пры і «Залатую маску» — атрымаў спектакль «Жаніцьба. Фантасмагорыя» Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Рэжысёр пастаноўкі паводле п'есы Мікалая Васільевіча Гоголя — заслужаны артыст і заслужаны дзеяч мастацтваў Расіі, лаўрэат расійскай Нацыянальнай тэатральнай прэміі «Залатая маска», заснавальнік, мастацкі кіраўнік і рэжысёр Пермскага тэатра «Каля Моста» Сяргей Фядотаў — атрымаў прызы «За рэжысёрскае майстэрства» і «За яркі акцёрскі ансамбль» у спектаклі «Вій».

Прыз сімпатый глядачоў і «Залатая маска» дасталіся пастаноўцы Міхаіла Рабіновіча «Мяцеліца» ад Дзяржаўнага акадэмічнага рускага драматычнага тэатра Рэспублікі Башкартастан. А спектакль «Букоўскі» Ерэванскага дзяржаўнага тэатра лялек імя Аванэса Туманяна (Арменія) стаў найлепшым па меркаванні маладзёжнага журы.

«ЛіМ»-акцэнт

Акцыя. Агульнарэспубліканская акцыя «Разам з мастацтвам» стартвала на сцэне спартыўна-культурнага цэнтра Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Яна праводзіцца Маладзёжным тэатрам эстрады пры падтрымцы Міністэрства культуры і прымеркавана да святкавання 80-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Так, дзесячы культуры і мастацтва выступіць на больш як 30 дзяляго-вагвых пляцоўках краіны. Вядомыя і юныя артысты выканаюць патрыятычныя кампазіцыі, падзяляцца аповедамі і ўспамінамі родных людзей аб подзвігу беларускага народа падчас акцыі «Нашы гісторыі пра Герояў вайны», вывучаць гісторыю вызвалення рэгіёнаў, якія наведваюць, праз дыялог з глядачом. Таксама будуць арганізаваны тэматычныя выстаўкі.

Паміць. Часовае выстаўка «Азарычы. Чорныя зоры» працуе ў Гомелі ў карціннай галерэі Г. Х. Вашчанкі, інфармуе БелТА. Экспазіцыя прысвечана 80-годдзю вызвалення Чырвонай Арміяй вязняў лагера смерці «Азарычы». 12 удзельнікаў — мастакі рэгіёна і члены Гомельскай абласной арганізацыі Беларускага саюза мастакоў — знаёмяць з 17 твораў. Дапамогай у стварэнні ілюстрацый сталі дакументальныя фатаграфіі, успаміны былых вязняў канцлагера. Выстаўка «Азарычы. Чорныя зоры» мае перасоўны характар. Усе творы будуць падараны музею паміць ахвяр канцлагера ў мемарыяльным комплексе «Азарычы».

Прэм'ера. Новы спектакль «На чорнай-чорнай вуліцы» паказалі ў Беларускам дзяржаўным тэатры лялек. «Прыемна, што менавіта прафесійнае свята — Міжнародны дзень ляльчніка — мы адзначаем яркай прэм'ерай, на якую патрачана шмат сіл і часу, — цытуе БелТА дырэктар Беларускага дзяржаўнага тэатра лялек Дзмітрый Сямёнава. — Мне здаецца, тут, як і ў любой працы, самае галоўнае, калі чалавек укладвае душу ў сваю справу, а вынік радуе і стваральнікаў, і глядачоў. Сёння на нашай сцэне прэм'ера вясчэрыняга спектакля. Менавіта на вясчэрыні рэпертуар мы робім акцэнт, таму што дзіцячага рэпертуару, з якім можна пазнаёміцца ў выхадныя дні, у нас дастаткова». Рэжысёрам-пастаноўшчыкам, харэаграфам выступіў Яўген Карняк, мастак-пастаноўшчык — Таццяна Нерсісян, кампазітар — Кацярына Аверкава.

• Брэсцкі акадэмічны тэатр драмы падрыхтаваў прэм'еру спектакля «Бацькі і дзеці» паводле рамана Івана Тургенева. Рэжысёрам спектакля з'яўляецца Сяргей Шчадрын, пераможца творчай лабараторыі Саюза тэатральных дзеячаў Расійскай Федэрацыі, якая праводзілася мінулым летам у Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы. Прэм'ера адбудзецца сёння. Па задуме стваральніка, падзеі будуць разгортвацца ў сучаснасці. Нязменным застаецца канфлікт бацькоў і дзяцей. Яшчэ адну прэм'еру ў Брэсцкім акадэмічным тэатры драмы рыхтуюць на май, прымякуючы яе да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Вярніса. 4 красавіка Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы і Творчая майстэрня архітэктара Л. Левіна запрашаюць на адркрыццё выстаўкі «Зямля Леаніда Левіна». Створаныя за службам архітэктарам Беларусі і з яго ўдзелам мемарыялы ўвекавечваюць подзвіг партызанаў, падпольшчыкаў, салдат-вызваліцеляў і ўшаноўваюць памяць ахвяр Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску, Слуцку, Ушачах, Оршы, Івацэвічах і іншых гарадах. Найвышэйшую дзяржаўную ацэнку атрымаў мемарыяльны комплекс «Хатынь», адзначаны Ленінскай прэміяй (1970). Леанід Левін — двойчы лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь: у аўтарскім калектыве за архітэктурна-манументальны ансамбль забудовы цэнтра Давыд-Гарадка (2002) і за мемарыялы «Дзеці» — ахвярам Вялікай Айчыннай вайны ў Красным Беразе (2011). Падчас вярнісажу куратарскую экскурсію правядзе кіраўнік Творчай майстэрні Леаніда Левіна дачка архітэктара Галіна Левіна.

Рэгіён. Выстаўка «Праз прызму часу», прысвечана 85-годдзю Віцебскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці, адкрылася на мінулым тыдні. Праект расказвае пра гісторыю ўстановаў культуры, яе дасягненні і сучасныя майстры, якія перадаюць новым пакаленням сакрэты традыцыйных відаў мастацтва. Адна частка экспазіцыі ўяўляе сабой збор вырабаў майстроў, якія працуюць у традыцыйных народных стылях. Тут можна ўбачыць фатаграфіі, на якіх адлюстраваны самыя цікавыя моманты работы абласнога цэнтра творчасці, літаратуры і метадычных выданняў, якія друкаваліся на працягу 85 гадоў дзейнасці ўстановаў, а таксама ўзнагароды, афішы, брашуры, буклеты, запрашэнні і многае іншае. Другі блок прадстаўляе каля 150 работ з усей Віцебскай вобласці, што належаць народным майстрам Беларусі, якія працяваюць у паўночным рэгіёне.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Адзіная сувязь

Упершыню афіцыйна паміж Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Беларусі і Курскім абласным аддзяленнем Саюза пісьменнікаў Расіі напярэдадні Дня яднання народаў Беларусі і Расіі адбыўся міжнародны анлайн-тэлеост «Пісьменнікі Гомеля і Курска: адзіная сувязь». Яго правядзенню спрыялі як індывідуальныя кантакты паміж пісьменнікамі двух рэгіёнаў, так і нядаўняя знакавая падзея.

Падчас прэзентацыі Курскай вобласці на выстаўцы «Расія» на ВДНГ было падпісана Пагадненне аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве паміж Гомельскай і Курскай абласцямі. Подпісы пад дакументам паставілі старшыня Гомельскага аблвыканкама Іван Крупко і губернатар Курскай вобласці Раман Старавойт.

Пасля прапанова старшыні Гомельскага аддзялення СПБ Уладзіміра Гаўрыловіча аб наладжванні супрацоўніцтва была прынята кіраўніком Курскага аддзялення СПР Яўгенам Карпуком, а дзякуючы падтрымцы кіраўніцтва і тэхнічнаму супрадажэнню спецыялістаў дзвюх абласных бібліятэк — Гомельскай і Курскай — адбыўся першы тэлеост дружбы.

19 сакавіка — дзень 80-годдзя вызвалення вязняў Азарыцкіх лагераў смерці. Хвілінай маўчання актывісты

Гомельскія пісьменнікі падчас тэлеоста.

пісьменніцкіх арганізацый ушанавалі памяць загінулых у гады Вялікай Айчыннай вайны.

Творцы таксама падзяліліся важнымі аспектамі сваёй грамадскай і літаратурнай працы, адзначылі напярэды для партнёрства — развіццё культурных сувязей, пашырэнне супрацоўніцтва ў пытаннях выхавання дзяцей і моладзі, павялі да кнігі.

З курскага боку выступілі Яўген Карпук, Дзмітрый Жукаў, Мікалай Пахомов, Вадзім Карнеў, Уладзімір Рабінін, Таццяна Крыгіна, Ганна Алфёрава. Ад імя гамельчан — Уладзімір Гаўрыловіч, Міхаіл Болсун, Тамара Кручэнка, Наталія Шамяткова, Іна Спасібіна.

Курскія літаратары падтрымалі прапанову аб больш цесным узамадзеянні на творчым полі. У прысутнасці, расійскія аўтары ўжо сёлета змогуць прадставіць сваю творчасць

гомельскім чытачам на XIX Міжнародным фестывалі-свяце «Славянскія літаратурныя Дажынкi», а ў 2025 годзе сумеснымі намаганнямі будзе падрыхтаваны і выдадзены першы выпуск літаратурнага зборніка, які аб'яднае пісьменнікаў дзвюх абласцей. Акрамя таго, мяркуюцца і абменныя публікацыі аўтарскіх твораў у рэгіянальных альманахах. Беларускі бок таксама прапанаваў творчай моладзі Куршчыны паспрабаваць сябе ў якасці перакладчыкаў у рамках Міжнароднага конкурсу перакладаў «Беларусь — Расія. Сожскія Берагі дружбы», а таксама паўдзельнічаць у іншых праектах, накіраваных на развіццё творчых кантактаў паміж рэгіёнамі. Гэтыя і іншыя прапановы былі прыняты кіраўніцтвам Курскага аддзялення СПР.

Улад ПРЯБАЗЁРНЫ
Фота прэс-службы Гомельскага абласнога аддзялення СПБ

форум

Таямніцы перакладу

Урамках Дэкады рускай кнігі ў Брэсцкай абласной бібліятэцы ім М. Горкага прайшла сустрэча з паэтамі-перакладчыкамі Лябоўю Крэсёўскай і Настассяй Нарэйкай.

Сакрэтамі майстэрства пісьменнікі падзяліліся са студэнтамі філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Пушкіна. Любоў Крэсёўская пазнаёміла аўдыторыю са сваімі перакладамі твораў беларускамоўных паэтаў Міколы Антанюскага, Настасі Нарэйкі, Анатоля Шушко, распавяла пра літаратурную канферэнцыю ў Казані, да якой брэсцкія аўтары падрыхтавалі пераклады Г. Дзяржавіна на беларускую мову.

Дарэчы, гэта быў першы перакладчыцкі вопыт Настасі Нарэйкі. Сёння ў яе творчай скарбонцы — пераклады

твораў Расула Гамзатава, перамога на II Міжнародным літаратурным конкурсе паэтычных перакладаў «Беларусь — Расія. Сожскія берагі сярбруства». Настасся Нарэйка расказала пра самыя складаныя і цікавыя задачы, якія ставіць перад сабой перакладчык, сярод іх — захаванне мастацкай каштоўнасці твораў, формы, глыбіні сэнсаў. Яна працягала пераклады вершаў Расула Гамзатава.

Настасся Нарэйка лічыць, што перакладчык вельмі часта з'яўляецца суаўтарам паэта і можа надаць твору новыя вобразы. Падчас сустрэчы ўспомнілі багатую перакладчыцкую дзейнасць пінскага паэта Валерыя Грышкаўца. У кнізе «Белой вежы свет» («Літаратура і мастацтва», 2010) сабраны творы 106 аўтараў, якія звязаны з Брэсцкай, у перакладах Валерыя Грышкаўца на рускую мову.

Таццяна ДЗЕМІДОВІЧ

юбілеі

Планы на святочны год

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прайшоў круглы стол «Музею Янкі Купалы — 80». Прадставілі новыя праекты, вызначылі перспектывы кірункі супрацоўніцтва.

Удзел у рабоце круглага стала прынялі работнікі сферы культуры, навукоўцы, прадстаўнікі творчых саюзаў, арганізацый-партнёры. «Задачы, якія сёння ставяцца перад музеем, вызначаюцца станам музейнай навуцы, узроўнем развіцця новых інфармацыйных тэхналогій. Рэалізі паграбуюць распрацоўкі форм работы з аўдыторыяй. Сучасныя музеі ўсё больш ператвараюцца ў комплексныя культурна-адукацыйныя і цэнтры волнага часу», — адзначыла дырэктар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Ганна Іалінская.

Да 80-годдзя музея запланаваны шэраг праектаў, якія датычацца культурна-асветніцкай і выставачнай дзейнасці ўстановаў. Праект «Музыка ў музеі», які ўжо пачаў сваю работу з імпрэз, прысвечанай жонцы Янкі Купалы — Уладзіславе

Луцэвіч, рэалізоўваецца сумесна з выкладчыкамі і студэнтамі Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, а таксама з Саюзам пісьменнікаў Беларусі.

Наступны адукацыйны праект пачнецца 12 красавіка з праграмы «Гэй, да сонца! Гэй, да зор!», прымеркаванай да дня касманаўтыкі. Падчас мерапрыемства наведальнікі змогуць пазнаёміцца з вершамі Янкі Купалы, даведацца, чаму ў музеі ёсць фотаздымкі касманаўтаў. Прайдзе майстар-клас па арыгамі, дзе ўдзельнікі пад кіраўніцтвам супрацоўнікаў музея зробіць ракету ці самалёт.

Праект «Паэзія без межаў» для студэнтаў з Кітайскай Народнай Рэспублікі рэалізоўваецца сумесна з Беларускай дзяржаўнай акадэміяй музыкі. Менавіта ў Пекіне ў 1957 годзе адбылася першая міжнародная выстаўка, прысвечаная юбілею Янкі Купалы. Вершы і паэмы паэта перакладзены на кітайскую мову. У межах гэтага праекта кітайскія і беларускія студэнты пазнаёмяцца з творчасцю класіка і змогуць працягнуць у музеі любімы твор.

Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы прыме ўдзел у Мінскім гарадскім конкурсе відэаролікаў «Люблю музей» сярод вучняў 1—11 класаў. Школьнікі павінны запісаць відэа на тэму «Прычына любіць музей Янкі Купалы» і даслаць ва ўстанова. Ігалюўна мэта конкурсу — патрыятычнае выхаванне моладзі і папулярызаванне гісторыя-культурнай спадчыны нашай краіны.

У межах міжнароднай акцыі «Ноч музеяў» распрацаваны праект «Юбілейная ноч», які дае магчымасць раскрываць патэнцыял музея. Юбілей — гэта добрая магчымасць прыгадаць цікавыя моманты з жыцця музея. Урачыстае мерапрыемства, прысвечанае 80-годдзю ўстанова, пройдзе 26 мая ў Палацы культуры ветэранаў.

Не абдызюцца і без віртуальных праграм. У межах праекта «#Люблю Купалы» плануецца правядзенне віртуальных экскурсій і выставак, разнастайных акцый і флэшмобаў, што пасадзейнічае пашырэнню прысутнасці музея ў інтэрнэт-прасторы. Лізавета КРУПІАНЬКОВА

Ад імя беларускай літаратурнай супольнасці і пісьменніцкага аб'яднання дзвюх братэрскіх краін выказваем самую шчырую спачуванні ў сувязі з бесчалавечным тэркатам у канцэртнай зале «Крокус Сіці Хол» у Падмаскоўі. Жадаем мужнасці і стойкасці родным і блізім загінулым, а таксама выздараўлення ўсім пацярпелым.

Спадзяёмся, што ўсе вінаватыя ў тэракце, як выканаўцы, так і зачынішчыкі, будуць выяўлены праваахоўнымі органамі Расійскай Федэрацыі і панясуць справядлівае пакаранне.

Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі А. М. КАРЛЮКЕВІЧ
Ганаровы Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, сустаршыня Саюза пісьменнікаў
Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі М. І. ЧАРГІНЕЦ

Дар'я ЛЕСАВА

Памяці загінулых у тэракце

Плача мама, не спиць, усё моліцца,
Як ніколі ёй сёння надойліца.
Абдымаюць Нябёсы шэрыя
Свайёй святасцю, свайёй вераю.
Бачыць душы там ужо новыя,
Абдымае пяшчотнымі словамі.
І любоўю вялікай, матчынай
Супакойвайе дзетку-мачыну:
«Ты не бойся, мая маленькая,
Я фашыстаў наб'ю кавенькаю.
Я дастану вырэдка кожнага,
Дапаможа мне ў гэтым Божанька.
Дасць Ён сілачку неймаверную!
Як ніколі ў Яго сёння веру я!
А яшчэ я веру ў народ,
У харошы, у мудры, светлы.
Пераможа ён гэты налёт,
Бо Айчыне свайёй ён верны!»
...Маму слухаю, змай плачу
І вачыма мамачкі бачу,
Бачу сэрцам яе гарачым
Поле рускае, поле плачу.

Прасяцца словы з душы,
Прасяцца прама ў Неба.
Там, дзе святых рубяжы,
Там для іх сёння глеба.
Там ім квітнець пяшчотна
Кожнай трывожнай нотаі.
Там абдымаць расстраляных,
Згарэлых лекаваць раны.
О, пастаім у маўчанні
Кожны вярчорак і ранне!

Валеры ТУРГАЙ

Народны паэт Чувашы

* * *

Паранены салдат, табе у вочы
Без сораму глядзець так цяжка мне.
Я кроў не пралівай ні ўдзень, ні ўночы,
Не зведвай жах пакутаў на вайне.

Даўно ў адстаўцы я, цішэюць гукі...
Ды малады я ўсё яшчэ душой.
Сядзець не стану, моўчкі склаўшы рукі.
Сустрэне вораг свой апошні бой.

Салдацкіх ран час хутка не залечыць,
Нястомна хоць працуюць урачы.
Я ўсё зраблю, што ад мяне залежыць!
Салдат, як мне табе дапамажы?

На фронце ты сябе не шкадавай,
План ворага ты ў пух і прах разб'іў...
Параненага сябра ўратавай,
І сам ад ран упаў на камяні...

...Даўно ў адстаўцы я, нямеюць рукі.
Ды малады я ўсё яшчэ душой.
Сядзець не стану, моўчкі склаўшы рукі,
Сустрэне вораг свой апошні бой.

Паранены салдат, табе ў вочы
Без сораму глядзець так цяжка мне...

Пераклад з чувашкай
Рагнеда МАЛАХОЎСКАГА

пасляслоўе

У вянок Перамогі

Запамінальным было вы-
ступленне «Незабыўны
подзвіг. У вянок вялікай Пе-
рамогі» пісьменнікаў Гомель-
скага абласнога аддзялення
СПБ Тамары Кручэнькі, Алега
Анашэва, Іны Зарэцкай, Іны
Спасібнай і Наталлі Шастако-
вай на Міжнароднай кніжнай
выстаўцы-кірмашы.

«Мы павінны памятаць нечала-
вечыя, жудасныя жахі вайны, яе
ахвяр у лагеры смерці Азарычы,
спаленай вёсцы Ала, донарскім
лагеры ў Красным Беразе, маса-
вае знішчэнне яўрэяў... Такое не
паўтарыцца!» — пра гэта
нагадалі яны на прэзентацыі.

Пісьменнікі-гамельчане чыта-
лі вершы, акцэнтавалі ўвагу на
значных выданнях. Прэзентавалі
зборнік паэзіі і прозы гомельскіх
і бранскіх твораў «Над небама
адзіным», а таксама пазнаёмілі
чытачоў з выданнямі-пераможцамі
прэміі імя К. Тураўскага-2023 ды
выдадзенымі ў межах стартапа
LitUp. Сёлета пераможцам старта-
паа дзюг раз стала дзіцячы аўтар
з Гомеля Іна Зарэцкая.

Свае новыя кнігі «Вялікі ка-
зачнік» і «Сакрэтная экспеды-
цыя» Васі Ванечкіна і Платона
Бязроўкіна на міжнароднай вы-
стаўцы прэзентавалі Тацыяна
Майсеева і Наталля Шастакова.
Улад ПРЫАЗЁРНЫ

конкурсы

Развіццё і поспех

Саюз пісьменнікаў Беларусі аб'явіў кон-
курс «Пад знакам якасці». Яго арганіза-
цыя — сумеснае рашэнне СПБ і Дзярж-
камітэта па стандартызацыі Рэспублікі
Беларусь. Мэта конкурсу — прыцяг-
ненне ўвагі літаратараў і грамадскасці
да галоўных крытэрыяў паспяховага
развіцця краіны.

Намінацыі тры: «Малая проза» (апавадан-
не, наваела, эсэ), «Паэзія» (верш, байка, бала-
да, паэма), «Публіцыстыка» (артыкул, нарыс,
рэпартаж, інтэрв'ю).

Конкурс адкрыты для ўсіх жадаючых.

Падвыдзёныя вынікі будзе прымеркавана
да 14 кастрычніка — Сусветнага дня стандар-
таў. Арганізатары абяцалі пераможцам гра-
маты і каштоўныя падарункі.

Марыя ЛІПЕНЬ

прэзентацыі

Важныя ўрокі

Урок мужнасці «Усё бліжэй тая далёкая вайна»
правала пісьменніца Наталля Саветная. У ДOME
літаратара сабраліся навучніцы трох гімназій
сталіцы: № 174, № 41 і № 192.

У Мемарыяльнай зале Саюза пісьменнікаў Белару-
сі гэсцей сустрэлі Наталля Саветная, артысты Тэатра
паэзіі Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Ганна
Красоўская, Наталля Хадкевіч і пісьменнік Анатоль
Матвіенка, які ў сваім уступным слове распавёў пра
пісьменнікаў-франтавікоў і партызанаў, у чый гонар
створана Мемарыяльная зала.

Адаючы даніну памяці 80-годдзю вызвалення Белару-
сі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, прысутныя
засяродзіліся на далёкім часе Вялікай Айчыннай вай-
ны. Разам з героямі твораў Наталлі Саветнай наву-
чэнцы сустрэлі і першы дзень вайны, і наступ Чырво-
най Арміі, і вызваленне, і дзень Перамогі, паразважалі
над тэмай здрады.

Між тым на пляцоўцы Саюза пісьменнікаў Белару-
сі на XXXI Міжнароднай кніжнай выстаўцы «ўрок» у
скарочаным выглядзе — прэзентацыя кнігі Наталлі
Саветнай «Крэмень» — быў паўтораны. Гэтым раз-
ам ён адрасаваўся навучэнцам школы № 82, калегам-
пісьменнікам і зацікаўленым гасцям выстаўкі.

Зоя ШАЛЫГА

Віншум!

24 сакавіка свой 75-гадовы юбілей адзначыў вядомы
празаік і публіцыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Белару-
сі (2002), Нацыянальнай літаратурнай прэміі (2015)
Уладзімір Саламаха.

Нарадзіўся Уладзімір Пятровіч у в. Бераснёўка
Кіраўскага раёна Магілёўскай вобласці. У 1975 г. скон-
чыў факультэт журналістыкі Беларускага дзяржаўнага
ўніверсітэта. Працаваў старшым рэдактарам у Дзяржаў-
ным камітэце Беларусі па кінематографіі (1975—1983),
намеснікам дырэктара РВУ «Літаратура і мастацтва»,
галоўным рэдактарам часопіса «Вожык», выдавецтва
«Беларуская энцыклапедыя імя Пятруся Броўкі», рэдак-
тарам аддзела прозы ў часопісе «Польмя».

Першыя апаваднанні У. Саламахі надрукаваны ў 1977 г.
у часопісе «Маладосць». Ён аўтар зборніка «На ўзбярэ-
жы радасці» (1980), «Заўтра ў дарогу» (1985), «Кавалек —
лесавая брынка» (1988), «Цяпло чужога сэрца» (1990),
«Прывід у скураным крэсле» (1994), «Апазнаецца асоба
мужчыны...» (1998), «Напрадвесні» (2001), «Там, дзе са-
мота і радасці...» (2010), «І няма шляху чужога» (2014),
«Сустрэчы без развітання» (2016) і інш. Некаторыя творы
пісьменніка перакладзены на рускую, украінскую, эстон-
скую і іншыя мовы. Ён аўтар сцэнарыяў, па якіх былі зня-
ты дакументальныя і мультыплікацыйныя фільмы.

Калегі па творчасці віншуюць шануюнага Уладзіміра
Пятровіча з высокім юбілеем, жадаюць моцнага здо-
роўя, сямейнага дабрабыту і творчага даўгалецця!

«ЛіМ»-люстэрка

Выставачны праект мастакоў Беларусі і Расіі
«Саюзная дзяржава — адзінства праз куль-
туру» адкрыўся ў Маскве ў музейна-выставачным
комплексе Галерэі мастацтваў Зураба Цэрэтэлі
Расійскай акадэміі мастацтваў. У экспазіцыі прад-
стаўлены творы мастакоў — членаў Расійскай ака-
дэміі мастацтваў і яе ганаровых акадэмікаў з Белару-
сі. Праект праводзіцца ў рамках святкавання
Дня аднавання народаў Беларусі і Расіі, які адзна-
чаецца 2 красавіка. Арганізаваны ён Пастаянным
камітэтам Саюзнай дзяржавы сумесна з Расійскай
акадэміяй мастацтваў, Беларускамі саюзам маста-
коў, міністэрствамі культуры Беларусі і Расіі.

У найбліжэйшы час плануецца маштабныя
праекты, якія дазваляць людзям Расіі і Белару-
сі даведацца больш пра гісторыю і самабыт-
насць дзяржаў. Такімі звесткамі падзяліўся міністр
культуры Анатоль Маркевіч падчас канцэртнай
праграмы «Месца сілы ў Омскай вобласці: легенды
яшчэ пачынаюцца» ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі.
«Мы прайшлі слаўны шлях у сумеснай рабоце, але
я глыбока перакананы, што наперадзе ў нас вельмі
ярыя, цікавыя задумы, маштабныя праекты,
якія дазваляць людзям нашых краін яшчэ ў большай
ступені акунуцца ў вялікую гісторыю і сама-
бытнасць нашых дзяржаў», — адзначыў Анатоль
Маркевіч.

Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі
Беларусь у Рэспубліцы Сербія Сяргей Малі-
ноўскі наведаў Нацыянальную бібліятэку гэтай
краіны і правёў сустрэчу з яе дырэктарам — серб-
скім пісьменнікам Уладзімірам Пішталам, гаво-
рыцца на сайце Пасольства Беларусі ў Сербіі. Пад-
час гутаркі Сяргей Маліноўскі і Уладзімір Піштала
абмеркавалі магчымасці і перспектывы ўзаемадзе-
яння паміж нацыянальнымі бібліятэкамі Беларусі
і Сербіі. Таксама размова ішла аб узаемным удзеле
ў міжнародных бібліятэчных і кніжных канферэн-
цыях і форумах, экспанаванні тэматычных выста-
вак, прысвечаных знаковым датам у гісторыі бела-
рускага і сербскага народаў.

Дні беларускага кіно пройдуць у Новасібірскай
вобласці напрыканцы красавіка. Аб гэтым
паведамляе sb.by са спасылкай на Telegram-канал
Міністэрства культуры. Так, на мінулым тыдні ад-
былася сустрэча міністра культуры Анатоля Мар-
кевіча з дэлегацыяй Новасібірскай вобласці, якую
ўзначалі першы намеснік губернатара рэгіёна
Юрый Петухоў. Тэмай размовы стала арганізацыя
і правядзенне Дзён культуры Новасібірскай во-
бласці ў Беларусі. Спікеры таксама закранулі пы-
танне падрыхтоўкі Дзён культуры Беларусі.

Міжнародны фестываль-конкурс мастацтваў
«Залатая мара» праходзіць у Магілёве. Гэ-
тым разам удзел прымаюць больш за 2,5 тысячы
канкурсантаў з усіх абласцей Беларусі, а таксама з
рэгіёнаў Расійскай Федэрацыі — Санкт-Пецярбурга
і Смаленскай вобласці. Працягчы сябе можа ў роз-
ных жанрах: тэатральнае мастацтва, харэаграфія,
вакальнае і музычна-інструментальнае мастацтва.
Фестываль праходзіць з 2019 года і накіраваны на
выяўленне і падтрымку таленавітых выканаўцаў
і творчых калектываў. Арганізатарам выступае Ма-
гілёўскі абласны метадычны цэнтр народнай твор-
часці і культурна-асветнай працы.

Міжнародны фестываль старадаўняй і су-
часнай камернай музыкі будзе праходзіць
у канцэртнай зале Сафійскага сабора з 31 сакавіка
да 21 красавіка, паведамляе БелТА. Адкрые музыч-
ны форум камерны аркестр «Еўропа-цэнтр». 5 кра-
савіка выступіць камерныя калектывы Гомельскай
абласной філармоніі. 10 красавіка ў праграме «Зор-
кі оперы» можна будзе пачуць шэдэўры сусветнай
вакальнай класікі ад вядучых салістаў Вялікага
тэатра Беларусі. 14 красавіка запланавана прагра-
ма «Скарбы Belcant». 16 красавіка калектыву Дзяр-
жаўнай акадэмічнай харавой капэлы імя Р. Шырымы
выканае мюзык беларускіх і замежных кампазітараў
XX—XXI ст. Музыка для кларнета і фартэ-
піяна ў выкананні беларускіх салістаў прагучыць
19 красавіка. Завершыцца фестываль арганічнымі
фантазіямі Іагана Себасцяна Баха ад заслужанага
артыста Расіі, прафесара Расійскай акадэміі музыкі
імя Гнесіных, саліста Маскоўскай дзяржаўнай
філармоніі Аляксандра Фісейскага.

Уладальнік «Оскара» Кіліян Мёрфі выканае
галоўную ролю ў фільме «Кроў сыходзіць ву-
галею» ад студыі Universal Pictures. Ірландскі акцёр
увабодзіць Джозефа Яблонскі, апазіцыйнага кан-
дідата ў прэзідэнты прафсаюза «Аб'яднаных гар-
някоў Амерыкі», які быў жорстка забіты разам са
свайёй сям'ёй у 1969 годзе. Асновай для драмы стане
кніга пісьменніка Марка А. Брэды. Сцэнарыі адап-
туюць браты Джэз і Джон-Генры Батэруорты, якія
працвалі над стужкай «Грань будучыні».

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Ражджаство, Раство, Каляды: рэдактарскі аспект

Не без цікавасці азнаёміўся з надрукаванымі аж у трох нумарах «газеты творчай інтэлігенцыі Беларусі» артыкуламі шануюнага прафесара Івана Чароты, якія закранаюць функцыянаванне лексем *Ражджаство*, і, як раней казалі, узяўся за пяро, а цяпер засеў за клавятуру ноўтбука. Узнікла патрэба выказацца без залішняга эмацыянальнага напалу, як па магчымасці стара-юся рабіць у калонцы «У», якую вяду ў «ЛіМ» некалькі гадоў. Акрамя таго, да мяне як да аўтара «Даведніка па літаратурнай праўцы» звяртаюцца рэдактары і карэктары, якіх даводзіцца кансультаваць, даваць ім парады, тлумачыць асаблівасці ўжывання таго ці іншага слова. А праграма павышэння кваліфікацыі рэдактараў і карэктараў, якая ў лютым гэтага года прачытана на факультэце павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі БДУ, чарговы раз пацвердзіла важнасць праведзенага дыялогу са слухачамі.

1. Кваліфікацыя «Слоўніка...»

Наша мэта — не напісанне рэцэнзіі на «Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі», у якім фіксуецца *Ражджаство*... Ён, з аднаго боку, выконвае функцыю перакладнага двухмоўнага, з другога — утрымлівае пэўны масіў праваслаўнай лексікі. Гэта азначае, што царкоўнаславянская мова ў лінгвістычным разуменні ўсё ж з'яўляецца замежнай і слоўнік ахоплівае толькі пэўную прадметную галіну — праваслаўе і тэзаўрус (кароткі) выкарыстаны ў ім беларускай лексікі.

Любы пласт слоўнікавага складу мовы характарызуецца адметнымі ўласцівасцямі, няхай гэта будзе дыялектызм, тэрміны, прафесіяналізмы, сацыялекты і інш. З гэтага пункту гледжання падазена «праваслаўная лексіка» абслугоўвае сферу зносінаў праваслаўнага кліру і прыхаджан (тут і Свяшчэннае Пісанне, і кнігі Айцоў Царквы, і прапаведзі, і малітвы праваслаўнага чалавека...). Няма ніякіх падстаў праваслаўным, як піша І. Чарота, «зноў і зноў тлумачыць асаблівасці свайго становішча і свайго стаўлення да моўнага дыктату «збоку». Але і ім самім нельга пераносіць усталяваную ў сваёй сферы дзейнасці лексіку на ўсю літаратурную мову. Неаднойчы заўважана, што залішняе ўнарманасць, пэўныя забароны ў галіне лексікаграфіі не ствараюць меркаванага паразумення ў моўных зносінах носьбітаў, а, наадварот, спрыяюць пашырэнню нібы «забарона-нага» слова або яго формаў.

Развіццё грамадства і яго мовы падыходзіць да пэўнага пункту дыфурацыі, вынікам чаго і сталі прапановы па стварэнні, развіцці і ўдасканаленні праваслаўнай лексікі. Але гэта зусім не азначае, што яе адразу трэба пераносіць у газеты і часопісы, радыёперадачы, кнігі, якія ствараюцца на беларускай мове і рэдактары якіх павінны прытрымлівацца тых нормаў, што складаліся на цяперашні час. У тэорыі і практыцы рэдагавання замацавалася паняцце «аўтарытэтная крыніца», і калі размова ідзе пра моўныя асаблівасці, то пад гэта паняцце падпадаюць выдадзеныя пад эгідай Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі лінгвістычныя даведнікі, найперш «Слоўнік беларускай мовы» (2012), «Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы» (2022 і ранейшыя выданні), «Слоўнік асабовых уласных імён» (2011), граматычныя слоўнікі (па часцінах мовы) і інш. Чакаем выдання новага вялікага «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы», які прыйдзе на змену выдадзенаму ў 1977—1984 гг.

Прыклад з уласнай рэдактарскай практыкі. Празаік, аўтар рамана, які меўся быць надрукаваным у часопісе «Полымя», не згаджаўся са зробленай праўкай *Ісус* на *Ісус*. Аўтар даводзіў, што існуе і гэты слоўнік, і іншыя перакладныя кнігі Свяшчэннага Пісання. Давялося правесці асобнае даследаванне і прывесці цытату з «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі». «Правілы...» —

гэта Закон Рэспублікі Беларусь ад 23 ліпеня 2008 г. № 420-З. А хто мне, рэдактару, даваць права яго парушаць?

2. «Ражджаство»: гістарычны аспект

Мяркую, што шануюны прафесар цудоўна ведае гісторыю славянскіх моў. А вось яго выказванне як аргумент супраць слоў Івана Крамка, які больш за 40 гадоў прысвяціў працы ў сектары (аддзеле) гісторыі беларускай мовы акадэмічнага Інстытута мовазнаўства, вымушае падаць цытаванне: «Але гэта ўжо не інакш як ад штукарства, трукацтва. Падобна таму, калі хтосьці не надта зграбна робіць стойку на адной руцэ ўніз галавою і спрабуе пераканаць усіх, што так і стаіць, і рухацца не толькі зручней, але і натуральней». І яшчэ: «Аднак тады трэба адразу ж прызнаць, што ў нас, праваслаўных, гістарычна безальтэрнаўным быў і застаецца выбар на карысць назвы *Рождество Христово*, якая фанетычна абеларусілася і паўстала як *Ражджаство Хрыстова*». Як кажуць, навошта далей спрацаваць: зроблены ж «безальтэрнаўны выбар»... Спасылкі ж прафесара на дыялектычныя слоўнікі ўяўляюцца малапераканачымі, бо яны не адносяцца да аўтарытэтных крыніц.

Па-першае, змяненне агульнаславянскага спалучэння **oй* (**dj*) у старажытнарускай (агульнаўсходнеславянскай) мове адбылося яшчэ ў дасягальную эпоху: агульнаславянскае **sojā* (**sađja*) → рускае, беларускае → *сажа* (стараславянскае *сажда*); тое ж *межа*, *мяжа* (балгарскае *межда*)... Параўнаем у рускай мове: запазычанне са стара(царкоўна)славянскай *одежда* і прыказку *Сто одежек и все без застежек*.

Тое ж адбылося і з лексмай *Рождество* як царкоўнаславянствам і вытворным назоўнікам ад дзеясловаў *рождати* і *рождатся*. Расійскі лінгвіст Л. П. Якубічкі пісаў: «Узаемадзеянне паміж старажытнарускай і царкоўнаславянскай мовамі палягчалася тым, што царкоўнаславянская хоць і была мовай іншаземнай, завезенай у Кіеўскую дзяржаву звонку, але разам з тым была мовай блізка падобнай да старажытнарускай, блізкароднаснай ёй. Яна была, такім чынам, чужой, але не зусім чужой. Гэтым тлумачыцца тая акалічнасць, што ў старажытнарускую мову пранікалі не толькі асобныя царкоўнаславянскія словы, але і граматычныя формы» («История древнерусского языка»). Акадэмік В. У. Вінаградцаў, у прыватнасці, доказаў паказаў, як падстаўна і з мэтай раскрыцця інтэнцыі А. С. Пушкіна выкарыстоўваў царкоўнаславянскія ў сваёй творчасці («Язык Пушкина. Пушкин и история русского литературного языка»).

Лексічная сістэма старабеларускай мовы фарміравалася, без сумнення, на агульнай славянскай лексічнай аснове, што выяўляецца ў даследаванні члена-карэспандэнта НАН Беларусі А. М. Булькі («Гістарычная лексікалогія беларускай мовы»). Пры гэтым адбывалася адаптацыя сродкамі роднай мовы царкоўнаславянства і пазаўленне ад нехарактэрных моўных элементаў: *вороговати, узростъ, одежда, просячи* і да т. п. «Гістарычны слоўнік беларускай

мовы» паслядоўна гэта адлюстравваў: як асноўныя пададзеныя формы *рожество, рожство, розство* і з адсылкай да іх — *рождество* (т. 30, 2010). Прафесар А. Я. Баханько адносна старабеларускай мовы зазначыў: «Спробы праваслаўнага духавенства ў XVII ст. ажывіць царкоўнаславянскую мову як адзін са сродкаў барацьбы супраць каталіцызму не далі жаданых вынікаў: гэтая мова заставалася чужой для простага чытача і не магла аказаць прыкметнага ўплыву на жывую беларускую мову» («Лексікалогія сучаснай беларускай літаратурнай мовы»). Урэшце І. Г. Насовіч у «Словаре белорусского наречья» (1870) канстатаваў: «РОЖЕСТВО. Рождество Христова» (с. 565). З гэтай прычыны прымальнымі можна лічыць лексемы *Ражжаство* і *Раство*, якія пазаўлены неўласцівыя як старабеларускай, так і сучаснай беларускай мове спалучэнняў *жд*. Спашлёмся і на аўтарытэтную крыніцу — «Беларускую энцыклапедыю»: «...прымеркаваны да рэлігійных свят *Раства* Хрыстова і *Вадохрышча*» (т. 7, с. 497). І не выключаем замацаванне ва ўжытку беларускіх католікаў *Нараджэнне Хрыстова*.

3. «Раство» — «Каляды»

Пры ўсіх фанетычных зменах, якія адбыліся ў словах *Ражжаство* і *Раство*, у іх усё адно фіксуецца адценне запазычання (хаця б таму, што не будучае лагічна дэрывацыйная мадэль (**ражаць* → *Ражжаство*), а яе ўсталяваны прадуктыўны тып патрабуе наіску на перадсуфіксальным складзе: *дзяжурства, вынаходства, хадзінства*...). Прапанаваны ж названым слоўнікам прыметнік *ражджэственскі* цалкам атакнае слова з варыянтам траянкі і зусім не садзейнічае ўсталяванню высокай, пазітыўнай, кніжнай канатацыі, а гэта павінна было б адбыцца ў дачыненні да праваслаўнай лексікі.

Тут не дапамагае і словасалучэнне *Нараджэнне Хрыстова*, якое шырока ўжываецца ў п'сьмовых крыніцах: не дае магчымасці ўтварыць прымальныя ў семантычных адносінах прыметнік. Менавіта ў гэтым выпадку дапамагае лексема *Каляды*.

Спасылка прафесара на кнігу У. Сыслова «З крыніц спрадвечных», у якой аўтар засяроджваецца на народных святах, пераконаўчая. Можна было даць спасылку на энцыклапедыю «Этнаграфія Беларусі» і атрымаць той жа вынік: «Народнае зімовае свята дахрысціянскага паходжання... Царква прымеркавала да старажытных Каляд рэлігійныя святы нараджэння Хрыста і вадохрышча...» (с. 237). У гэтых дзвюх крыніцах абраны іншы прадмет даследавання.

У чым прычына трывалага замацавання наймення *Каляды* за *Раством*? Найперш тая, што два стагоддзі беларуская мова практычна не мела пісьмовай формы, а новая беларуская мова фарміравалася на падставе вуснай яе разнавіднасці (у адрозненне ад рускай, дзе кніжная традыцыя не перарывалася). Натуральная лексема *Каляды* ў XIX ст. ужо асаціравалася з *Раством*, *Нараджэннем Хрыстовам*. Гэта яскрава засведчыў У. І. Даль: «*Колѣда, коляда ж.*, [полсь. *kołęda*], (лат. *colendae*), *уж*, і *занд*. святкі і празднік Родж. Хр. и все дни до Крещенья» (1994, т. 2, с. 343). Удакладнім, што ў слоўніку навуковец пазначыў паметаў *занд*. фактычна беларускія словы, якія на той час адносілі да «наречия великорусского языка». Ды і ў «Гістарычным слоўніку беларускай мовы» таксама заведчана: «Каляды» (т. 30, с. 156).

Цяжка зразумець, чаму І. Чарота не задавалены фармулёўкай *вакабулы КАЛЯДЫ* ў т. 2 «Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы» (1978). Слоўніквы артыкул пабудаваны паводле ўсіх патрабаванняў да лагічнага азначэння:

дэфініендум (*Каляды*) ужываецца ў адзіночным ліку, а дэфініенс утрымлівае родавае паняцце (*святы*) і відавочна адрозненні, якія вылучаюць яго ад іншых (*царкоўнае, хрысціянскае, нараджэння Хрыста*). Магчыма, тут спрацавалі эмоцыі, выкліканыя іншай, як чакалася, фармулёўкай. Такіх жа прыкладаў дастаткова, калі множналікавы назоўнік тлумачыцца адзіночналікавым (*адведкі, хрэсьбіны, уваходзіны* і інш.).

Літаратурная мова — найвышэйшая форма агульнанароднай мовы, апрацаваная, упарадкаваная і нармалізаваная. Як катэгорыя гістарычная, яна ўвесь час удасканальваецца, набывае новыя ўласцівасці для абслугоўвання патрэб грамадства. Пры гэтым, без сумнення, галоўную ролю адграввае мова мастацкай літаратуры. Прыкладзём жа нелькі прыкладаў, якія могуць быць пацвярджэннем замацавання за лексмай *Каляды* значэння рэлігійнага свята: «Ну і што? і тым дамо мы рады, // А там падыходзіць і *Каляды*, // А там, дасць Бог, вясна настане...» (Якуб Колас «Новая зямля»); «На *Каляды* к сыну» (Змітрок Бядуля); «Як нейкая рэлігійная эстафета: ці даўно мінуўся той святы Мікалай, а ўжо блізка былі *Каляды*; з кожным днём набліжаліся, усё больш поўнілі Курані сваім клопамам» (Іван Мележ «Люді на балоце»), «...Снег тады валіў тыдзень ад самых *Каляду*, а за тры дні да Вадохрышча ўсцалася завая, якой тут не зналі ці не з сатварэння свету» (Васіль Быкаў «Знак бяды»)...

Натуральна і прывычана беларускаму воку і слыху зафіксавана ў СМІ: «Міжнародны *Калядны* конкурс вакалістаў», «Праваслаўны *калядны* фестываль праводзіць Свята-Елісавецкі манастыр», «*Калядны* фестываль у горадзе над Бугам» («Звезда», радыёканал «Культура» і інш.).

Што тут казаць? Усё нядароваку.

Выклікае здзіўленне, што спецыяліст па славянскіх літаратурных узаемазв'язках не звяртаецца да досведу іншых славянскіх моў па трансфармацыі царкоўнаславянства, у прыватнасці, наймення дня нараджэння Госпада. Відач, таму, што нават паўднёвыя славяне (акрамя балгараў) карыстаюцца адпаведнымі народнымі заменнікамі...

Напрыканцы сваіх разваг І. Чарота (мабыць, гэта яго моцны аргумент) падае цытату з В. Ластоўскага стагадовай даўніны. Што ж, а мы толькі назавем прозвішчы тых, чые выказванні наўпрост не прызнавалі наляўнасць беларускай мовы і самога беларускага народа: П. А. Крушаван, У. М. Пурышкевіч, І. П. Карнілаў, М. Н. Каткоў, А. Ф. Рыціх, В. Ф. Рагч... Можна было б падаць і прозвішчы з «польскага» боку, якія мелі падобныя погляды. А, разам сабраныя, гэтыя думкі ў рэшце рэшт ставяць пад сумненне не толькі ўтварэнне ў 1919 г. Беларускай ССР, але і існаванне Рэспублікі Беларусь.

Клопат пра стан роднай мовы вымагае не толькі яе падтрымку на дзяржаўным узроўні, але і ўдмульвага падыходу лінгвістаў да кадрыфікацыі літаратурных нормаў, да ўліку магчымых наступстваў пры іх замацаванні ў лексікаграфічных даведніках. Бо ставіць цяжкавырашальныя задачы перад рэдактарамі і карэктарамі прасцей за ўсё; яны, як тыя працавітыя пчолак, звяртаюцца, як і прынята ў рэдагаванні, да аўтарытэтных крыніц, а іх, на жаль, часта недастаткова. Жыццё ж імкліва імчыць наперад, і перад мовай як «жывой істотай» (Кузьма Чорны) паўстаюць новыя праблемы, найперш выкліканыя шырокай пlynно англа-амерыканства ў сувязі з развіццём інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій. А тут яшчэ і *Ражджаство*... Што станецца з беларускай літаратурнай мовай, калі мы яшчэ пачнем расцягваць яе па ўзростах, рэлігійных, тэрытарыяльных кватрах?..

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ

«Яшчэ непахаваная вайна»

Напярэдадні 104-годдзя з дня нараджэння паэта і журналіста Аляксея Васільевіча Пысіна ў Магілёўскай абласной бібліятэцы адбыліся XIII Пысінскія чытанні. У мерапрыемстве прынялі ўдзел члены Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, члены гарадскога літаратурнага аб'яднання «Ветэран», выкладчыкі і навучэнцы Сацыяльна-гуманітарнага каледжа ўстановы адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. А. Куляшова», Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў.

*Зноў у зямлі ўзарвалася граната,
Плыве ў вяжках дзіцячая труна.
Хлапчук вайны не бачыў: вінавата
Яшчэ непахаваная вайна.*

«Яшчэ непахаваная вайна» — гэты ёмкі радок паэта-франтавіка, сэнс якога не страціў сваёй актуальнасці і цяпер, даў назву сёлетнім чытанням, прысвечаным ваенным лёсам пісьменнікаў Магілёўшчыны і 80-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Значная для ўсіх нас гістарычная дата заўсёды была вялікай падзеяй і для Аляксея Васільевіча, які прайшоў Вялікую Айчынную ад самага яе пачатку і да канца, а таксама для ўсяго ваеннага пакалення магілёўскіх пісьменнікаў. Тых, хто стаяў у адным строі змагароў супраць акупантаў, тых, каму давялося пабачыць усе жахі вайны ва чымым дзіцяці, і тых, у чых сем'ях вайна працягвае адгукацца болей і сёння.

Шаснаццацігоднім юнаком трапіў на вайну Васіль Карпчанка. Фелікс Шкірманкоў у пятнаццаць стаў байцом знішчальнага батальёна, а потым — партызанам спецбрыгады. Перажытае давала ім багаты матэрыял для творчасці, ім было пра што раскажаць у сваіх творах.

Ваенныя лёсы Васіля Бурносова і Мікалая Ткачова падобныя — абодва былі на фронце, потым партызанілі.

Пятро Прыходзька ўдзельнічаў у бітве на Курскай дузе, Аляксей Зарыцкі — у баявых аперацыях на Волхаўскім і Ленінградскім франтах, Кастусь Кірэнка — у абароне Масквы і вызваленні роднай Беларусі.

Іван Скарынін камандаваў радыёўзводам, стварыў нямаля цікавых вобразаў як радавых салдат, так і афіцэраў, у тым ліку свайго земляка — генерала арміі Іосіфа Гусакоўскага.

Камандзір роты працітанкавых ружжаў Аркадзь Марціновіч пасля трэцяга ранення быў адпраўлены ў тыл у Сярэдняю Азію.

Палымнае слова Канстанціна Губарэвіча гучала на хвалях радыёстанцыі «Савецкая Беларусь» і са старонак сатырычных франтавых выданняў «Раздавім фашысцкую гадзіну» і «Партызанская дубінка».

Іван Новікаў камандаваў узводам «кацош», Васіль Хомчанка — мінамётным узводам, абодва сустрэлі перамогу ў Аўстрыі.

Сцяпан Кухараў дайшоў да Берліна і на сценах рэйхстага пакінуў аўтограф: «За спалення гарады і вёскі Беларусі!»

Асаблівацю літаратурнага мерапрыемства сёлета стала тое, што не толькі супрацоўнікі бібліятэкі расказалі маладому пакаленню аб Вялікай Айчынай вайне радкамі магілёўскіх пісьменнікаў, але ж і сама моладзь прыняла актыўны ўдзел у чытаннях. Суровыя і пранізілыя радкі паэтаў-франтавікоў, якія вельмі эмацыянальна прагучалі з вуснаў маладых чытальнікаў, дазволілі ім самім больш глыбока адчуць і зразумець, што такое вайна і якія жахі яна прыносіць з сабой, і, безумоўна, кранулі сэрцы ўсіх прысутных. Тэксты ўзмацняў відэаряд з архіўнымі матэрыяламі, рэпрадукцыямі палочен вядомых беларускіх мастакоў, прысвечаных Вялікай Айчынай вайне — М. Савіцкага, В. Бялыніцкага-Бірулі,

Удзельнікі чытанняў.

П. Масленікава, В. Грамыкі і інш.

Рызыкаючы сваім жыццём, нашы землякі змагаліся ў дзеючай арміі, партызанскіх атрадах, падпольных арганізацыях. Але ўсё ж такі асноўнай іх зброяй было трапнае слова, якое ў цяжкую гадзіну ўздзімала народ на барацьбу. Для многіх з іх Вялікая Айчынная вайна стала не толькі трагічнай старонкай у біяграфіі, але і той меркай, па якой яны пазней вызначалі ступень мастацкай праўды, чалавечыя якасці калег і сяброў.

Традыцыяна на Пысінскія чытання гучалі вершы-шэдэўры Аляксея Васільевіча, гэтым разам ваеннай тэматыкі — «Пяць патронаў», «Палім мы маршанскую махорку», «Іван-чай», які крытыкі ставяць у адзін шэраг з вершам «Я убит подо Ржевом» Аляксандра Твардоўскага. Усю вайну гвардыі радыё Пысін прайшоў сувязістам — забяспечваў бесперабойную кабельную сувязь прырэдня краю з камандаваннем. Яго зброя — гэта вінтоўка, катушка з провадам-кабелем і палывы тэлефонны апарат. Удзельнічаў у вызваленні Віцебскай вобласці, у прарыве фронту на рацэ Проні і ў вызваленні роднай Магілёўшчыны. 27 ліпеня 1944 года А. Пысін быў узнагароджаны медалём «За адвагу» — вельмі каштоўным для франтавікоў, бо атрымліваў яго выключна за асабістую мужнасць, праяўленую ў баі. Дзень Перамогі сустрэў у Латвіі, на беразе Балтыйскага мора. Двойчы цяжка паранены, да самай смерці ў сваім целе насіў асколкі снарадаў.

Паэт не любіў успамінаць вайну, бо яна пакінула глыбокі адбітак у яго душы. Менавіта таму ў яго няма ні аднаго верша, напісанага на фронце. Аб сваім успрыманні вайны франтавік пачаў пісаць толькі праз дзесяць гадоў, пасля глыбокага жыццёвага роздуму і філасофскага асэнсавання сутнасці вайны. Ён, як ніхто з беларускіх паэтаў, змог паказаць вайну выразна і з вяданым спрытам.

Тое, што сэрца Аляксея Пысіна да апошняга ішчыміла ад жорсткага крывавага мінулага, што паэт бачыў больш за іншых, адначасна ў сваім выступленні нястомны даследчык і папулярызатар яго творчасці — Віктар Арцём'еў, сябра паэта, старэйшы член Саюза пісьменнікаў Беларусі, нязменны ўдзельнік Пысінскіх чытанняў. Віктар Іванавіч з таго пакалення, якое называюць «дзеці вайны». Яму рана давялося стаць дарослым, перажыць акупацыю, здзекі немцаў і паліцаяў, знішчэнне мірнага насельніцтва, голад, страты родных і аднавяскоўцаў. Усё гэта ён праўдзіва адлюстравуе ў сваіх творах, і не дзіўна, што самым галоўным святам для яго з'яўляецца Дзень Перамогі. Нягледзячы на свой шаноўны ўзрост — 97 гадоў! — Віктар Іванавіч не змяняе традыцыі ўшанавання майстэрства Пысінскага слова. Гэтым разам ён зноў прымусяў аўдыторыю па-новаму адчуць творчасць народнага душою па-

эта, паэта-воіна, паэта-грамадзяніна.

Безумоўна, прагучалі патрыятычныя вершы Аркадзя Куляшова, якія ўзбагацілі залаты фонд беларускай літаратуры і ўжо даўно сталі хрэстаматычнымі: «Камсамольскі білет» і «На полі бою». А чаго толькі варта яго паэма «Сцяг брыгады», напісаная ў 1942 годзе літаральна на перадавой і пераважна на начах! Гэты шэдэўр пра мужнасць савецкага салдата, пра тое, як «чакае ратунку заняволеная зямля», стаў вялікім дасягненнем ўсёй савецкай паэзіі ваеннага часу і наогул першай пазмай пра вайну. Падчас вайны народны паэт Беларусі працаваў ваенным карэспандэнтам франтавой газеты «Знамя Советов» 11-й арміі Паўночна-

Фрагмент «Марыйкі».

Заходняга фронту. Прымаў удзел у баях на Арлоўска-Курскай дузе, у Бранскай і Гомельска-Рэчыцкай аперацыях.

З першых дзён Вялікай Айчынай вайны ў радах змагароў стаяў і наш зямляк пісьменнік Уладзімір Савіцкі. Спачатку камандаваў мінамётным узводам, затым палкавой артылерыйскай батарэяй. Быў тройчы паранены, кантужаны. Пасля другога ранення прызнаны непрыгодным да стравой і з восені 1944-га служыў ваенным карэспандэнтам газеты «Фронтвик» 3-й ударнай арміі. Яго вершы зараджаліся ў акапах і таму і сёння пакараюць чытачоў глыбінёй думкі і вельмі дакладнай выявай рэчаіснасці. Самы высокі подзвіг — карэспандэнцкі і воінскі — У. Савіцкі здзейсніў у Берліне. Разам са штурмавымі ротамі 150-й стралковай дывізіі ён адным з першых з журналістаў увайшоў у германскую сталіцу. Знаходзячыся ўвесь час пад агнём праціўніка, асвятляў у друку баявыя дзеянні савецкіх войск. 7 мая 1945 г. у армейскай газеце з'явіўся грунтоўны нарыс «Знамя Победы», у якім ён расказаў аб подзвігах першых герояў штурму рэйхстага.

Было пра што раскажаць у сваіх франтавых вершах Мікола Аўрамчык і Аляксею Русецкаму. Вайна апаліла іх юнацтва, але назаўжды загартавала характар. Быць можа, таму напісаныя імі мастацкія творы вельмі глыбока

і шматгранныя. Паэт Аляксей Русецкі, які і Аляксей Пысін, прайшоў дарогамі вайны ад першага да апошняга яе дня. Служыў начальнікам палывой лабараторыі на Калінінскім, Заходнім, 3-м Прыбалтыйскім франтах. Паэт і празаік Мікола Аўрамчык ваяваў на Паўночна-Заходнім і Волхаўскім франтах. Пры акружэнні ў чэрвені 1942 года трапіў у палон да іспандцаў, пасля немцамі быў вывезены ў Рур на каменавугальныя шахты. У красавіку 1945-га быў вызвалены англічанамі. Бясспрэчна, яго творы не маглі не ўтрымліваць таго, што перажыў франтавік і вязень фашысцкай няволі.

Не пісаць пра вайну не маглі, бо не мелі такога пра Алеся Адамовіч і Івана Чыгрынаў. Уся іх творчасць — гэта незагойная памяць вайны, якая ўзрушае праўдзівацю, за сапанавана на моцных уражаннях ваеннага маленства.

Не засталася па-за ўвагай і тэма генцыду беларускага народа ў гады Вялікай Айчынай вайны. Вядома, што найбуйнейшая ў Еўропе карная аперацыя была здзейснена менавіта на магілёўскай зямлі. 15 чэрвеня 1942 года акупантамі была дашчэнтна спалена вёска Боркі Кіраўскага раёна і яшчэ шэсць пасёлкаў: Пралетарскі, Дзяржынскі, Чырвоны Араты, Закрывічча, Доўгае Поле, Хватаўка. Знішчаны больш за дзве тысячы мірных жыхароў. Задумайцеся: гэта чатырнаццаць Хатыней за адзін дзень...

Жудаснай трагедыі ў Борках прысвечана паэма «Марыйка» Алеся Казекі — старыны Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Галоўную геранію — яго маці Марыю

Воспаўну — цудам абмінуў страшны лёс. Выжыць у пякельным агні пашанцавала толькі дваццаці тром высюцаў. Жахі той чэрвеньскай трагедыі яны запамнілі на ўсё жыццё. Болей адбілася яна і на сям'і Алеся Мікалаевіча. Аўтар расправёў аб гісторыі стварэння паэмы «Марыйка», дзе выразнымі мастацкімі сродкамі ўвекавечыў памяць пра пакуты нявінных людзей.

Адным з кульмінацыйных момантаў стаў паказ фрагмента літаратурнай музычна-пластычнай кампазіцыі па матывах твора ў выкананні навучэнцаў Магілёўскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў, што дазволіў адчуць усю трагедыю беларускага народа, які апынуўся ў вогнішчы акупацыі.

Сёння пра фашызм мы, здаецца, ведаем усё. Попел мільёнаў ахвяр генцыду стухае ў нашы сэрцы. Але ж сям-там спрабуюць зноў і зноў абяліць гэтую чуму XX стагоддзя — у ваках новых пакаленняў, якія самі не перажылі жахаў Другой сусветнай вайны. І таму няма больш высакароднай місіі, чым захаванне гістарычнай памяці ў ім'я светлай будучыні. Галоўнае — каб памяць пра Вялікую Айчынную вайну перадавалася далей, а творы пісьменнікаў-франтавікоў абавязкова дапамогуць у гэтым.

Юлія КАЗЦЮК
Фота даслана аўтарам

Наступны прыпынак — вясна

«Маладосць» — часопіс розных і неверагодна прыгожых людзей і іх адметных поглядаў на свет. Асабліва радуся, калі разглядаю чужоўныя фотаздымкі на глянцавых старонках (яны яднаюць вобразы аўтараў і іх творы), калі бачу яркія ілюстрацыі мастакоў, якія ствараюць адпаведны настрой. Гэтым разам мастацкай аздобай нумара стала фантастычная лічбавая графіка Марысы Вярцейкі.

Другі нумар часопіса неаднародны ў сваім «надвор'і», як сам люты. Што ёсць пачытаць? Проза Соф'і Дзядзюк, Ірыны Зоркі, Расціслава Бензерука, Аліны Агафонавай і Дзмітрыя Аўчыніківа — разнастайная па форме і змесце. Паэзію прадстаўляюць Зінаіда Дудзюк, Марыля Буйна, Кацярына Мізерыя, Алена Котава, Віталій Глаз, Святлана Цмугунова, Маргарыта Стрыевіч і Варвара Суравец. Супрацоўніцтва з МДЛУ працягваецца ў рубрыцы «Пераклады». «Знакі эпохі» адкрываюць шырокаму чытацкаму колу знойдзенае ў архівах апавядання Уладзіміра Караткевіча. «Сусветная літаратура» прапануе цікавосткі, звязаныя з сучасным супрацоўніцтвам Беларусі з Кітаем. «Асоба» прысвечана постаці Уладзіміра Марука, а ў «Люстэрку лёсу» — Анатоль Зэкаў аб сабе і папелічкіх. У «Мастацтве» пра графіка Анатоля Александровіча распавядае Адам Глобус, а Ксенія Зарэцкая разважае пра гульні з падсвядомасцю праз пластычны спектакль. Тэатральную тэматыку, толькі ў «Крытыцы», працягвае Эмануіл Іофе, звяртаючыся да матэрыялаў, прысвечаных Паўліне Мядзельцы. Лідзія Возерава працягвае рубрыку аглядам новага зборніка жаночых апавяданняў.

«Я, Сорак Чатыры Рыскі і Скрыпічны Ключ».

«Ажынавы маяк» Соф'і Дзядзюк, жанрава самамаркіраваны аўтаркай як «экспрэсіяна акварэль» (калі дазволіце мне абапірацца на раней прычытанае і засвоеную тэорыю), апелюе да твораў так званай «плыні свядомасці». Гэта прасочваецца яшчэ з першага знаёмства нават на ўзроўні сінтаксісу тэксту. Размова з сабой праводзіць у глыбіню свядомасці героя, вырванага цапкам з хоць якога небудзь кантэксту, апрача маяка: «Спыніцца нельга! Санс ёсць толькі ў руху па драбністай спіралі. Яшчэ крок. І яшчэ адзін. Рухачца, ісці наверх! Па скуры нават прабелі дрыжыкі, хоць да гэтага мне было зусім не халадна. Ды і цеплыні я не адчуваю...». Кантынентальны ахоп дзеяння вельмі вузкі, а ўнутраны маналог лірычнага героя падрабязны, завязаны сэнсав, можна меркаваць, на амнезіі. Але белыя плямы ў памяці запанаваюцца вобразамі і паняццямі, знаходзяцца вербальную абалонку. Герой выдае эмацыянальнае: «Здзіўленню майму даўно пара скончыцца, аднак запасы яго былі нібы вясковія». Адсутнасць перадгісторыі «Я» дорыць надзвычайную свабоду інтэрпрэтацыі тэксту.

Што татаў Тантал?

Паэтэса Марыля Буйна прапануе дарослую, але гульніваю нізку вершаў, якія прымусяць прыгадаць антычную міфалогію. Тут вядомыя Артэміда, Тантал, Гордзія, Пандора і іншыя з адпаведнымі метафарычнымі пакурчасціямі. На змену міфалогіі прыходзіць кампіляцыя лексікі з розных моў, замікаваная хітра на розных з'явах, напрыклад, на міжмоўнай аманіміі:

Бо што такое ежа? — Губы.
Нубы... Jedovaté huby, што
як макі — макі? («Я»)

Такое наўмыснае ўскладненне можа падацца штучным, аднак у сусветнай

паэзіі не рэдасць выкарыстанне падобных прыёмаў, зрэшты, аўтар умее — значыць, можа сабе дазволіць.

Інтэлектуальная гульня з сабой і чытачом, экспрэсія, ткацтва сэнсаў:

*праўду трэба рэзаць
і раскладаць кавалкамі
для балансу. («З дзядзінства»)*

Прыведзеная цытата пераводзіць знакаміты выраз (накштат, *рэзаць праўду ў вочы*, калі па слоўніку) у іншую плоскасць, дзе абстрактнае паняцце пераходзіць у канкрэтнае. Быццам праўда — тое, што проста можна дастаць з кішэнці і вярнуць раўнавагу ў свет, поўны хлусні. Хацелася б, але не. Філалагічна цікавая нізка. На нечым непадрыхтаваны чытач спатыкнецца і задасць пытанне пошукавай сістэме, але ці гэта дрэнна — прымусяць капаць глыбей.

«Пясак быў нясмачны, я дакладна памятаю».

Апавяданні Ірыны Зоркі могуць абудзіць вашы самыя бялочыя ўспаміны аб страце важных людзей. Тычыцца гэта найперш тэксту «Твая смерць — маё сталенне». Назва-дысклеймер для ўразлівых чытачоў, а далей аповед дастаткова натуралістычнай манеры з узнаненнем тонкіх дэталей, што абвясцова выцягнуць з памяці штосці асабістае: «А я стаяла на карачках, нема енчыла і білася галавой у дзверы старой савецкай шафы. Тады мне думалася, што гэта былі самыя страшныя гадзіны ў маім жыцці». Момент адчаю, бессэнсоўнасці дапамогі, адсутнасці моцы зразумець і ўсвядоміць змушае шкодзіць сабе, быццам так можна нешта змяніць.

Яшчэ адно кароткае апавяданне «Мэрс» выклікае трывалы асацыяцыі з жыццём беларускай вёскі апошніх прыблізна трыццаці гадоў.

Паэзія маладых, народжаных у нулявых, з нумара ў нумар «Маладосці» напоўнена пошукам шляху ў вялікі свет. Адчуваецца, што гэта пошук сябе, захаванне зменнай надзеі, пошук у творчасці. Так і Кацярына Мізерыя «Ідзе за зоркай сваёю», ідзе не адна, а з верай, спадзяваючыся на падтрымку нябёсаў, і адначасова з пакарой ставіцца да ўсяго, што здараецца:

*Я веру... Заўсёды мяне падтрымае
Адзіная зорка, што бачу з нябёс.
Святло, які святлыню, у сэрцы трымаю,
Прыймаю анёлам падораны лёс.
(«Я веру...»)*

«Калі забудзем, хто мы і адкуль родам, калі зрачэмся сваёй мовы, дык жыццё бумерангам стукне на нас і нашых наіцадках».

Своеасаблівае «Песня Мяча і Плуга» Расціслава Бензерука — аповесць «Бумеранг» — хваласпеў працы, цвёрдасці характару, павазе да роднага. Аўтар

дэкларуе: з асабістай гісторыі і памяці складаецца гісторыя народа. Збілася з ліку, чытаючы іменныя славутых людзей Беларусі, што сустракаюцца ў тэкстах: Адам Міцкевіч, Уладзімір Караткевіч, Янка Брыль, Максім Танк, Уладзімір Калеснік...

Бачыцца, што праз вобраз Антося Федарца — галоўнага героя — аўтар трансліруе ўласныя каштоўнасці, мараль, заснаваную на векавых традыцыях. Аповесць пра добрае і са шчаслівым канцом.

Алена Котава прамаўляе «Маё жыццё — маё сумленне», прысвячаючы паэтычную нізку роднаму краю — Пружаншчыне, духоўнаму сталенню ў працы, надзеі і веры ў лепшае. Аўтарка даводзіць, што самая экзатычныя краіны, самае прывабнае ў іх побыце не будзе лепшым за свой куток: «Жыць можна ў Нью-Ёрку, у Маскве, // У Лондане туманным, ля Эльбруса, // Жыць можна ў Мадрыдзе, на Ньве. // Але найлепі — у роднай Беларусі».

Апавяданне Аліны Агафонавай «Прабач мяне, калі ласка!» на тэму стасункаў бацькоў і дарослых дзяцей прасякнута перажываннем за адзіночкі пажылых людзей, якія вымушаны літаральна дажываць без увагі і падтрымкі родных.

«Я так жыву...» — цікавая задума аб'яднаць у адну падборку вершы Віталія Глаз, Святланы Цмугуновай, Маргарыты Стрыевіч і Варвары Суравец — жаночыя запаветы для чытача. Калі гляджу на здымкі — разумею, што гэта людзі розных прафесій, вельмі шкадую, што няма даведкі пра аўтараў рубрыкі.

«Кожны чалавек мусяць сам будаваць свой лёс і не чакаць знешняй дапамогі...»

Апавяданне Дзмітрыя Аўчыніківа «Вечная каштоўнасць» ставіць пытанне пра канвенцыйна прынятыя ўяўленні аб дабрабыце, шчасці, прыгажосці, поспеху, удачы... Што ў разуменні пісьменніка найдаражэйшае? Калі, падаецца, навокал усё разбураецца, абсяцэннаваецца, а ты сам робішся цынікам без надзеі, калі сягаеш у бяздонне сваіх самых песімістычных думак, ці не падаецца чудам (ці проста збегам знешніх абставін?) з'яўленне чалавека з мінулага, які прыходзіць проста пагаварыць.

Завяршае чаргаванне прозы/паэзіі вершаваная нізка з вышнімі досведу пісьменніцы Зінаіды Дудзюк «Гарачым словам сэрца наталіць...». Сатканая натуральнай і ахайнай версіфікацыяй з вобразаў набалельшых, такіх, якія кожнае жаночае сэрца пацвердзіць паскораным рытмам біцця. Каханне, якое было, каханне, якое ёсць, каханне, якое нішто не разбурыць... Расстанне, якое ніхто не чакае. Але праз боль прарастаюць жыццёсцвярджальнасць, смеласць кроку наперад і бескампраміснасць. Што можа выдаць вопыт, набыты з гадамі? Напэўна, наступныя радкі:

*Бадай, пара паставіць кропку,
Дайшла да крайняе мяжы,
Занадта век і дзень кароткі,
Каб абы-як на свеце жыць.
(«***Бадай, пара паставіць кропку»)*

У «Перакладах» — завяршэнне апавядання «Уцешны куток» (1908 г.) Генры Джэймса, перастворанага з англійскай Марынай Макарыч. Пачатак апублікаваны ў мінулым нумары.

«Знакі эпохі»: друкуецца ўпершыню.

Аматары прозы Уладзіміра Караткевіча дакладна могуць спадзявацца на эксклюзіў. Апавяданне «Сонца апошняга дня» друкуецца павадле рукапісу, выяўленага ў адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ імя Якуба Коласа НАН Беларусі, сярод некалькіх незавершаных твораў. Мяркуюцца, што част стварэння — канец 1950-х — пачатак 1960-х гадоў. Падрыхтоўка да друку Марата Азярца.

«Зацікавіць кітайскага чытача твораў беларускіх пісьменнікаў можна, калі акізнт рабіць на вядомых аўтарах».

«Сусветная літаратура» лучыць два культурныя асяродкі — беларускае і кітайскае. Тут можна знайсці гутарку шчырага папулярызатара беларускай літаратуры і падтрымкі міжнародных стасункаў Алеся Карлюкевіча з выкладчыцай Другога Пекінскага ўніверсітэта замежных моў кандыдатам гістарычных навук Дар'яй Зубко.

У працягу рубрыкі — матэрыял Веранікі Карлюкевіч, прысвечаны беларускім бестселерам, якія заваявалі Кітай, у прыватнасці кнігам вядомага празаіка Андрэя Федаронкі. Аўтар прыводзіць і звесткі з гісторыі беларуска-кітайскіх літаратурных узаемастасункаў.

Рубрыка «Асоба» прысвечана постаці Уладзіміра Марука. Дачка пісьменніка Вераніка дзеліцца кранальнымі і факталагічна каштоўнымі ўспамінамі. Напрыклад, адзначае аўтар адну з важных рыс характару: «Пра сціпласць бацькі можна склапаць легенды. Ніколі я не бачыла і не чула (а мы ж былі з ім вельмі блізка) ад яго выхвалжання, зайдзрасці, ён проста ціха і шчыра радаваўся за ўсё і ўсіх». Фотаздымкі з сямейнага архіва сталі выдатным дапаўненнем тэксту.

«Люстэрка лёсу» гэтым разам раскрываецца праз постаць аднаго з вядомых аўтараў сучаснасці — Анатоля Зэкава. Спачатку пісьменнік распавядае пра «Незабыўныя сустрэчы на жыццёвых пуцявінах» — гэта «штрыхі да партрэтаў» тых, каго ведаў пісьменнік, у прыватнасці Міколы Грыньчыка, Уладзіміра Дзюбы, Леаніда Шурмана і Людмілы Несцяровіч.

Далей Анатоль Зэкаў адказвае на пытанні Наталлі Святловай у матэрыяле «Іншым разам публікацыям маладых радуся больш, чым сваім».

У «Мастацтве» — нарыс «Толя» Адама Глобуса, прысвечаны асобе графіка Анатоля Александровіча. Нецкаваны ракурсы, тое, што дакладна не знойдзеш у даведніках, даціпна і цёпла, і нават чуецца голас самога «Альто» (з гісторыі пра шкарпэткі аддадзеныя і шкарпэткі «набытыя»): «Можа мне і не наверць, але тыя шэра-чорныя шкарпэткі, намалёваныя на голых нагах, я лічу адным з лепшых сваіх твораў. Тым разам я не сустраў натуральных ні ў Барысава, ні ў Мінску, але намалёваныя шкарпэткі надавалі мне ўпэўненасці. Яны нават мяне грэлі...»

Ксенія Зарэцкая дзеліцца ўражаннем ад пластычнага спектакля Беларускага акадэмічнага музычнага тэатра «Пад-Свядомасць». «Проста мы не прывыклі бачыць цела не проста інструментам — галоўным героем».

«Крытыку» распачынае Эмануіл Іофе. Прысвечана матэрыял Паўліне Мядзельцы, яе ўспамінамі, выданням і дакументам, што асвятляюць лёс «мемуарысткі, артысткі, таленавітай паэтэсы, педагога, публіцыста, кіраўніка харавых і драматычных калектываў, адной з самых адукаваных і найбольш эрудзіраваных жанчын свайго часу».

«...Штодзённая магія вонкавага самапазнання і самавыяўлення».

Лідзія Возерава аглядае анталогію сучаснай жаночай навелы «Размова з люстэркам» (2023). Літаратурны крытык рэцэнзуе апавяданні Ясені Аляксеевай, Ніны Рыбік, Алены Брава, Таццяны Дзямідовіч, Настассі Нарэйкі і інш.

У лютаўскім нумары «Маладосці» не вынесена на старонку са зместам рубрыка «Любімыя кнігі майго юнацтва», але ўважлівы чытач знойдзе яе.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹Трыбы (славацк.).

²Мукі, пакуты (макед.).

Легенда: Нараджэнне і працяг

Задачу, якую паставіў перад сабой адзін з вядучых крытыкаў і літаратуразнаўцаў, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Іван Саверчанка ў сваёй новай кнізе «Нараджэнне легенды: Беларусь у IX—XV стагоддзях», што пачыла свет у выдавецтве «Беларуская навука», — важная ў нашых сённяшніх намаганнях імкнуцца да найбольш аб'ектыўнай праўды аб тым, што адбылася на тэрыторыі нашай краіны ў розныя часы — «раскрыць найважнейшыя старонкі нацыянальнай гісторыі, асвятліць вытокі, нараджэнне і фарміраванне беларускай народнасці, паказаць міжнародныя адносіны і супрацоўніцтва беларусаў з іншымі краінамі і народамі». Сказана па-акадэмічнаму дакладна і выверана, як і павінна быць у выданнях такой скіраванасці.

Не сумняваюся, што падобным зместам і будзе напоўнена яго чарговая даследчыцкая праца. Але, паколькі знаёмы з большасцю напісанага ім, ведаю і іншае. Тое, што заяўлена, канешне, будзе пасляхова выканана, ды і на такім аналітычным узроўні, без якога прызнаны аўтар не абыходзіцца. Упэўнены, аднак, і ў іншым: акадэмічная дасведчанасць у надзейных даследчыцкіх руках ніколі не шкодзіць пазнавальнасці. Выверанасць ацэнак не перашкаджае яму, адыходзячы ў пэўнай ступені ад асноўнай праблематыкі, выказваць тое ўласнае, у чым праяўляецца і чыста чалавечае стаўленне да падзей даўніх, да людзей слаўных.

Зазірнуў у змест, а ён для зручнасці карыстання змешчаны не ў канцы кнігі, як звычайна, а ў пачатку яе, што дазваляе лягчэй сарынтавацца ў дзесяці раздзелах, падзеленых на асобныя лакалітэты, але багатыя на змест нарысы, і зразумела, што спадзяванні мае апраўдваюцца. Каб паказаць, як адбылася «ўзмацненне эканамічнага і ваеннага патэнцыялу, захаванне суверэнітэту і незалежнасці ў IX—XV стагоддзях», аўтар гаворку пачынае з часоў, калі славянскія народы толькі пачыналі выходзіць на гістарычную арэну.

Для гэтага звяртаецца да такіх старажытных аўтараў, як Іліній Старажыты і Карнелій Тацыт, якія нашых продкаў называлі ведамі, а візантыйскія гісторыкі Іардан — антамі. Ён гэтыя сведчання з VI стагоддзя. І так крок за крокам аўтар кнігі рухаецца ў часе, падыходзячы ўсё бліжэй да нашых дзён. Шмат іншых плямёнаў жыло на беларускай зямлі, пакуль не з'явіліся крывічы, дрыгавічы і радзімічы, якія склалі «этнічнае ядро беларускай народнасці».

Чытаючы, дасведчаныя чытачы «ажывіць» сваю памяць, бо пра ўсё гэта ў асноўным добра ведаюць. Як і пра тое, калі быў закладзены пачатак назве, якую сёння і мае наша краіна: «Назва Белая Русь канчаткова замацавалася за рэгіёнам прыкладна з сярэдзіны XIII ст., верагодна, пасля пасля адбіцця татармангольскіх ордаў, якія хацелі захапіць беларускія гарады і землі. Заходняя суседзі і падарожнікі шчыра захапляліся мужнасцю няскоранага народа і ўсё часцей у сваіх нататках і апісаннях сталі называць краіну Белай Руссю. З часам за яе свабодалюбівым народам, які адстаяў сваю незалежнасць ад арды, замацавалася назва беларусы». Не забывае Іван Саверчанка сказаць і пра тое, якой павагай у беларускіх сем'ях здаўна карыстаўся гаспадар, якога інакш не называлі, як бацька.

Аметнасць гэтай кнігі Івана Саверчанкі, як, урэшце, шмат з таго, што ім напісана, у тым, што ён, апаўдаваючы пра постаці беларускай гісторыі, у нечым вядомыя і даследчыкам, і чытачам, знаходзячы ў іх біяграфіі і ўвогуле дзейнасці слаба вядомыя, а то і зусім невядомыя факты, мэтанакіравана звяртаецца і да воблакаў тых, пра каго апаўдаецца менш. Калі ж яны і трапляюць у поле зроку даследчыкаў, то пра іх гаворыцца недаравальна мала.

З такіх асоб і Глеб, сын полацкага князя Усяслава Брачыславіча, які застаўся

ў гісторыі як Усяслаў Чарадзеі. Пра Глеба Усяславіча гаворка ў нарысе Івана Саверчанкі «Менскае княства». Гэтую княству, поруч з яшчэ двума, таксама ўдзельнымі, Мсціслаўскім і Гарадзенскім, належыць важная роля ў ваенна-палітычным, эканамічным і духоўна-культурным жыцці Беларускай зямлі на працягу XI—XII стагоддзяў.

Ужо тое, што Глеб Усяславіч стаў першым вядомым нашым сучаснікам мінскім князем, шмат гаворыць. Аднак куды болей важна, што яго звычайна называюць Глебам Менскім. Не таму, што ў нейкай ступені быў першапраходцам. Славу сабе заслужыў дзякуючы таму, што княства, якое належала яму, будучы ўдзельным, годна пачувала сябе сярод іншых, у якіх на той час цэнтрам уладанняў былі гарады, што паспелі больш праславіцца. Менск хутка даказаў, што і ён зусім не збоку прылёк. А пры неабходнасці пастаіць за сябе. Дакажа, што бываюць моманты, калі нельга не лічыцца з ім. Гэта ўсё і адбылося дзякуючы Глебу Усяславічу.

Іван Саверчанка пераканаўча, праўдзіва, наколькі дазваляюць гістарычныя факты, расказвае аб той часіне. І, канешне, з дапамогай творчай інтуіцыі, дзякуючы якой тое, што магло быць, паўстае не толькі як магчымае, але і як рэальнае. Прамаўляю гэта, не толькі адштурхоўваючыся ад згаданага нарыса, але і ад іншых, на адлегласці палемізуючы з тымі пісьменнікамі, якія не надта ўспрымаюць творы гістарычнай тэматыкі, а то і ледзь не адмаўляюць іх.

Довады такія... Не ведаю, як дакладней сфармуляваць іх. Бадай, гэта адбываецца ад няведання законаў мастацкай творчасці. У творах аб мінулым якраз шмат значыць найбольш поўнае ўяўленне аб падзеях, што тады адбыліся, аб людзях, якія жылі раней. І, канешне, шмат дае аўтарская інтуіцыя, якая і спрацоўвае тады, калі ў творцы прысутнічае гэтае веданне. Характэрны прыклад — творчасць Юрыя Тынянава, у асобных творах якога даследчыкі праз

Глеб Менскі.

шмат гадоў пасля іх напісання знаходзілі ў архівах асобныя факты, наяўнасць якіх ён прадказаў з такой упэўненасцю, нібы ведаў іх.

Не збіраюся параўноўваць Івана Саверчанку з Юрыем Тынянавым. Кажу пра тое, як неабходна падступаць да гістарычнай праблематыкі ў творах. Каб усё адпавядала зместу эпохі, пра якую апаўдаецца.

Аўтарская інтуіцыя і дапамагае Саверчанку празаіку, па сутнасці, вяртаць Глеба Менскага з небыцця. Ён не толькі ўзнаўляе вядомае пра гэтага князя, але і прыводзіць тое, што належным чынам яшчэ не асэнсоўвалася, а менавіта, як «ажыццявіў даўнюю мару полацкіх князёў. Ён авалодаў Смаленскім княствам і ўстанавіў кантроль над верхнім цячэннем Дняпра. Менавіта там праходзіў важны гандлёвы шлях — валокі з Дняпра ў Дзвіну, якія, верагодна, знаходзіліся паблізу Оршы, каля вёсак Лучоса і Чаркасава. Больш за тое, Смаленск вельмі спадабаўся Глебу Усяславічу. Таму ён перасяліўся туды разам з сям'ёй і ўсім сваім дваром».

Не менш істотнае і іншае: «Мабыць, Глебу Менскаму першаў у беларускай гісторыі ўдалося ў складаных абставінах істотна пацісціць кіеўскіх князёў на поўдні і ўсходзе краіны, зменшыць іх палітычны ўплыў у басейнах Прыпяці, Сожа і Дняпра». А яшчэ гэта дазваляе ставіць яго ў шэраг найвыдатнейшых постацей перыяду, пра які расказваецца ў «Нараджэнні легенды...»: «Князь Глеб Менскі паспяхова ажыццявіў цэнтралізацыю значнай часткі Беларускай зямлі. Усё сваё жыццё ён умяцоўваў дзяржаву, павышаў яе ваенны і эканамічны патэнцыял, служыў захаванню незалежнасці беларускага народа і ўсяляк ажыццяўляў яго развіццё».

Шмат увагі Іван Саверчанка ўдзяляе Глебу і Тройдзеню. Пра яго невыпадкова гаворыць «забыты князь». Сапраўды, ён мала згадваецца ў гісторыі Беларускай дзяржавы, а такім азначэннем нашай краіны Іван Васільевіч карыстаецца пастаянна, што і правільна. Да таго, як на карце свету з'явілася Рэспубліка Беларусь, землі гэтыя па-рознаму называліся, але ўсе яны, незалежна ад колішняй тэрыторыі, з'яўляліся правабразам сучаснай Беларусі. Тройдзень, як вялікі князь літоўскі, вёў зацуючы барацьбу з Тэўтонскім ордэнам, Галіцка-Валынскім княствам. Ён значна пашырыў межы Вялікага Княства Літоўскага.

Пра Тройдзена аўтар кнігі расказвае захоплены. Адчуванне, што ў асобе яго бачыць надзейнага сына зямлі, якой ён служыў, змагаючыся за яе далейшы росквіт. Зразумела, паказаны, як і трэба ў праўдзівых гістарычных творах, у сваім часе. Не аспрэджвае яго ды і, пры ўсім сваім жаданні, аспрэдзіць не мог. Не толькі мужнасцю — гераізмам напоўнены радкі аповеду. Ёсць разбой,

прысутнічаюць людскія ахвяры, часам сярод нявінных. Ад гэтага нікуды не дзеюцца: такі быў час, такая была эпоха. Ды пра гэта забываеш, калі бачыш, колькі Тройдзень зрабіў добрага. Таму завяршэнне нарыса пра яго ўспрымаеш самотліва-тужліва. Гэта свайго роду элегія аб вялікім князі, загінулым ад наёмных забойцаў: «Не стала мужагна абаронцы Белай Русі. У дзяржаве запанавалі адчай і безвыходнасць. На берагах Нёмана і Дзвіны, Бярэзіны і Дняпра слаўся густы туман. Зямля імкнулася змякчыць боль страты, жадаючы як мага хутчэй вырасціць новыя пабегі».

Аповеду пра Глеба Менскага і Тройдзена я невыпадкова надаў так шмат увагі. Мог бы і больш паразважаць над тым, наколькі Іван Васільевіч пранікае ў сутнасць тых гадоў, калі на Беларусі правілі такія слынныя гістарычныя асобы, прозвішчы якіх у аматараў даўніны на слыху. Але чытаць пра менш вядомыя для мяне большае задавальненне. Бо калі Іван Васільевіч згадвае пра іх, фіранка часу адкрываецца больш шырока. Пачынаеш бачыць, уяўляць і тых, каго за смюгою часу менш відаць. Без іх немагчыма ўявіць гісторыю свайго краіны, свайго народа найбольш поўна і шматгранна.

Гэтая кніга пра гісторыю Беларускай дзяржавы, пра беларускі народ. Праўда, сёй-той гатовы сказаць, а ці не лепш было выдаць яе па-беларуску. Але ж па-беларуску такіх выданняў апошнім часам з'явілася шмат. Рускамоўны варыянт таму да месца, што тым самым кола чытачоў пашыраецца. З развагамі Івана Саверчанкі могуць пазнаёміцца і чытачы, якія жыюць за межамі Беларусі. Няблага было б, калі б гэтая кніга выйшла і ў перакладзе на адну з моў, як мы любім казаць, далёкага замежжа.

Няхай і ў іншых краінах пабольш ведаюць пра Беларусь, беларускі народ. І не толькі пра беларусаў, але і прадстаўнікоў іншых народаў, якія годна адчуваюць сябе ў адзінай дружалюбнай сям'і. Зрэшты, так было заўсёды, у чым пераконвае і кніга Івана Саверчанкі. Невыпадкова яна называецца менавіта так: «Нараджэнне легенды...».

Легендай яна была заўсёды, пачынаючы яшчэ з часоў Герадота, які пабываў тут у дагістарычныя часы. Бачыць не толькі мора — сутыкаўся з плямёнамі, якія дагэтуль нідзе не даводзілася бачыць. З-за непадобнасці на іншыя яе таксама ўспрымаў легендай. Легендай яна паўстала і значна пазней. У гэтым неаднаразова ўпэўніліся розныя захопнікі, якія імкнуліся пакарыць яе. Здавалася, поспех забяспечаны, ды часцей складалася так, што многім прыходзілася ратавацца ўцёкамі. Астатнія незаўсёды засталіся ляжаць у сырой зямлі. Для сваіх яна была цёплай і ўраджайнай, а для прышлых толькі мулка.

Па сёння яна застаецца легендай для замежных «добразчыліўцаў» усіх масцей. Як ні стараюцца «прыручыць», ніяк не ўдаецца. А ўсё таму, што была легендай, легендай і застаецца. Таму і назва майго водгук менавіта такая: «Легенда: нараджэнне і працяг». А завяршыць сваю рэцэнзію хачу словамі Івана Васільевіча: «Для ўсіх грамадзян сучаснай Беларусі важна, каб краіна-легенда, якая дыхае вялікай гісторыяй, ператварылася ва ўзорную, правую і справядлівую дзяржаву, дзе ажыццяўляюцца смелыя ідэі і рэалізоўваюцца грандыёзныя планы, дзе збываюцца найлепшыя мары і надзеі, а людзі розных пакаленняў з гонарам і аптымізмам глядзяць у будучыню».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Віктар ШНІП

У небе поўня — востраў залаты,
Які чакае новага жыцця.
Там Бога скамянелыя сляды
Пад шматгалосым пошумам лісця,
Што з райскіх дрэў...

Дайно няма тых дрэў,
Як быццам іх ніколі не было...
Глядзіш на поўню так, як воук глядзеў
І выў, калі хацелася ў цяпло
Яму, старому, што сярод зімы
Адзін застаўся, як і ты адзін.
Не вецёр плача, гэта сум сурмы,
Што ў гурбах белых замкавых руін
Яшчэ жыве й дае табе жыццё.
І што табе завейныя гады,
Калі ў табе садоў шуміць лісцё
І поўня ў небе — востраў залаты...

У чарапаху згорнецца твой цень
І за табой не папаўзе на свеце.
І вецёр зломіць ранішні прамень,
Які цяпер табе яшчэ ўсё свеціць.
І будзе гэта ўсё тады, калі
Ты адрачэніс ад сябе самога.
І можна з краю прыпаўці зямлі,
Але ніхто не вернецца ад Бога.
І гэты дзень, нібы сушняк, згарыць.
Асвецяцца крыжы, пагоркі, твары.
І, хто жывы, таму патрэбна жыць
І не злаваяца на самоту й хмары.
І з чарапахі выпаўзе твой цень,
І птушкай стане, і ўзляціць над светам.
Ізноў пачнецца, нібы песня, дзень.
І будзе гэта так, і будзе гэта.

З высокіх дрэў лістота абляцела,
А на кустах трымаецца яшчэ.
За павуцінкай з адзіноты белай
Асенні дзень праз лістапад цячэ
У небакры, што ў далечы халоднай,
Дзе ўсё, нібы памерлае, маўчыць.
І хутка ноч варонаю галоднай
Ускіне крылле, знікне ўсё ўначы.
І свет вялікі змесціцца ў кватэры
Ля жоўтай лямпы на сталі тваім.
І раптам ты захочаш быць Гамерам,
Ды не захочаш быць, як ён, спячым.

За неба трымаецца сонца.
За сонца трымаецца неба.
І так гэта будзе бясконца,
Бо так гэта вечнасці трэба.

І дзень пачынаецца новы,
І ты, пакідаючы хату,
Гаворыш штодзённыя словы,
Як некалі мама і тата.

Дадому прыходзіш пад вечар,
І сонна святло загасае,
І ў небе азораным вецёр
Аблокі, як попел, гартае.

Спаць ляжаш, каб заўтра прачнуцца.
А нехта, глядзіш, не прачнецца.
І нельга з нябёсаў вярнуцца,
Дзе сонца, як Божае сэрца.

Жоўты пясок, ды ўсё ж не залаты.
Клёна лісты — гэта дрэва лісты,
А не ад сонца пясчэтка, якіх
Вецёр надзёр і як злодзей заціх.
Ты не самотны, ты вольны, як дым,
Ад адзіноты пад небам нямым.
Восень у чоўне ў тумане плыве,
Ціха наўкол, бы ў старэнькай царкве,
Той, што стаіць на рацэ Нярлі,
Дзе з Караткевічам вы пабылі.
Жоўты пясок, ды ўсё ж не залаты.
Ветрам лятуць, пралятаюць гады.
Раптам успомніцца ітось, прамільгне.

Сонца багоўкай паўзе на акне,
Кропляй крыві, што зляцела з нябёс.
Кажуць, нядаўна ў Гародню Хрыстос
Зноў прызямліўся, а ты ля вады
Клёна збіраеш сухія лісты,
Быццам бы іншыя справы няма,
Быццам ідзе за табой зіма.

Густым туманам зараслі нябёсы,
Па брукаванцы грукання калёсы.
Я з бацькам еду ў Тарадок

да цёткі —
Патрэбна на зіму ўзараць ёй соткі.
Дарога доўгая, нідзе нікога,
І пра ваўкоў я думаю і Бога.
Абапал лес жаўцелы

і халодны,
Сяджу за спінай бацькі, як няродны,
А бацька ўсё маўчыць,

дыміць цыгаркай,
А мне ўжо хлеба хочацца са скваркай.
Пад дробны грукат колаў засынаю
І прачынаюся на ложку з краю
У хаце роднай, дзе няма нікога,
І думаю пра смерць сваю, пра Бога.

У вадзе залатое лістоты
Не відаць больш сівых камянёў,
Што ляжаць ля пахілага плота,
Ля драбіны да зорных палёў,
На якіх васількі адквітнелі.
Больш ніколі не быць васількам
У дамах, збудаваных з панэляў,
Дзе прывольна ўначы прусакам.
І глядзіш ты з акна на лістоту,
Што ўначы затапіла той двор
У той час, калі з'ела самота
Поўні белай стары мухамор.
Гэта восень прыйшла нечакана,
Хоць чакаў ты яе цэлы год,
І ў лістоце ўжо цепліцца ранак
І дыміць, бы начны параход.

Генадзь АЎЛІАСЕНКА

З нізкі «Пухаўшчына вясновая»

Рудзенск

Праз Рудзенск ідуць цягнікі,
на стыках грукочуць гулка.
Сам Рудзенск на два бакі
раскінуўся ад чыгункі.
Маршрутак да Рудзенска шмат,
ды я, на ранейшай звычцы,
і ў Рудзенск, і ў Мінск назад
паехаў бы на электрычцы.
Сядзеў бы каля акна
над пераступкі колаў,
глядзеў бы з акна, як вясна
ззялёным фарбуе наўкола,
як колерам залатым
яна пакрывае вербы...

Вагоны адметныя тым,
што ўсё добра бачна зверху.
А ў Рудзенску на перон
я б выйшаў...
Але пад вечар,
пакінуўшы свой вагон,
з ім зноўку назначыў бы стрэчу.
І зноўку глядзеў бы з акна,
як Рудзенск прэч адплывае
і як вербалозы вясна
золатам пакрывае.

Шацк

Назва Шацка ад рэчкі Шаць,
што калісьці звалася Шача...
І мая рачулачка Ушача
з таго ж караня «шача», відаць?
Ды далёка адсюль мае Ушачы...
Нетаропка і спакваля
я па Шацку крочу, а значыць,
гэта пухаўцкая зямля.
Тут няма аніякіх пагоркаў
у адрозненні ад Ушач...
Тут райцэнтр — Мар'іна Горка,
а ніяк не маленькі Шацк.
Але ў Шацку таксама багата
сведкаў самай сівай даўніны.
Ёсць у Шацку і помнік салдатам,
што загінулі ў час вайны.
Пастаю ля яго хвіліну
пад вясновы спеў жаўрукоў.
Шацк, бывай!
Я цябе пакіну,
ды суды вярнуся ізноў,
як наведаю край ушачкі...
І як сімвал свайго вяртання
прывязу ад Ушачаў Шацку
прывітанне!

Дэбют

Аляксандра ЖАЛЯЗНОВА

Блізка

Калі адлік пачнецца ў новы дзень
І дакрануцца вуліц сонца рыскі,
Не пакідай сваіх старых надзей,
А тое прыгадай, што нам так блізка.

Калі спявае птушачка ў бары,
Нібы твая матуля над калыскай,
І дзьмуць калі ласкавыя вятры,
Паразважай пра тое, што нам блізка.

Калі пральюцца моцныя дажджы
І будзе на дарогах слізка-слізка,
Нічога абсалютна не кажы
І тое адчувай, што нам так блізка.

Свой розум і сваё сумленне май
І рук не апускай ніколі нізка,
Чужое паважаць не забывай,
Ды не губляй і тое, што нам блізка.

Бездань

А час... Ён не спыняецца, ідзе,
Так хутка ўсё мяняецца ў свеце.
Ці памятаеш ты яшчэ мяне?
Або ператварыў ментальна ў смецце?

Ці памятаеш ты сваіх сяброў?
Бацькоў, радзіму, хату, асяроддзе?
Ці ўспомніш ты нястомных ваяроў,
Іх бітвы, а пасля жыццё ў згодзе?

Змяняюцца сапрана на басы,
І розныя спяваюць галасы
На ўсе лады адну старую песню.

Змяняюцца абставіны, і ты
Знікаеш у тумане залатым,
Каб трапіць у нязведаную бездань.

Святло майго кахання —
Бясконцае святло.
Яно дапамагае,
Яно дапамагло.

Яно мяне натхняе,
Кіруе мной яно,
Гукае, сустракае,
Як сонца за акном.

Яно мяне стварае,
Даруе ўсё яно,
Да справы пабуджае
Любімае даўно.

Святло майго кахання,
Чароўнае святло,
Яно цябе шукае,
Ну, а мяне знайшло.

Фота: Ксав'ер Дробас.

Вадзім ЯЛФІМАЎ

I

— Месьце Ле Бон?
— Так...
— Прашу вас, месьце...
— Так!?
— Пачакайце, месьце Ле Бон!
— Што такое?
— Мы не маглі б перамовіцца?
— З 3мі?
— Так!
— Прабачце, хто вы такі?!

Малады чалавек, які раптам заступіў дарогу двум пажылым джэнтльменам, злёгка пакланіўся і ціха прамовіў:
— Я ад месьце Жака!

Сівенькія касмыкаватыя бровы Франсу Ле Бона папаўзілі ўгору.

Ён нарэшце адняў трубку мабільніка ад свайго валасатага вуха і нават націснуў кнопку «адбой»:

— Ну і што?!

Адбывалася гэта ў раскошным фэе парыжскага гатэля «Рыц». Франсу Ле Бон разам са сваім сябрам і выдаўцом Клодам Піту толькі што спусціўся з нумара, каб неадкладна адправіцца ў аэрапорт «Руасі — Шарль-дэ-Голь», як раптам па чырвонай дыянавай дарожцы з-за зялёнага фікуса бясшумна выбег гэты...

Ле Бон, калі апамятаўся ад нечаканасці, з пагардай паглядзеў на незнаёмца. Наўрад ці гэты тып насамроч «ад месьце Жака»! З якой пары Жак трымае ў сваім штэце рускіх?!

Старому так і карцела з'едліва сказаць: «З вашым праносам ды шырокімі скуламі я прыдумаў бы што-небудзь больш арыгінальнае!» Але ён змаўчаў. І па адной прычыне: у вачах малойчыка гарэў нейкі агеньчык... І яшчэ: той быў бездакорна апраўнены і відавочна належаў да вышэйшых слаёў грамадства.

Ле Бон паглядзеў на свайго сябра. Піту ж у адказ незаўважна паціснуў плячымі, маўляў, «халера яго ведае?!» ці нешта падобнае, і флегматычна працягнуў пыхкаць сваёй нязменнай цыгарай. І толькі нахіл «гавань» набыў чакальны вугал.

— Месьце, на нас ужо звяртаюць увагу... — ці то ўпільнуў, ці то папрасіў высокі юнак.

— Хм! Каб вы ведалі, малады чалавек, — Ле Бон, нягледзячы на сваю вялікую вагу, шчыльна ўціснуў у сто шэсцьдзесят сантыметраў росту, быў сапраўды жывічык, і цяпер ледзь не падсочыў на тым самым месцы, дзе яго спынілі, — я вельмі паважаю месьце Жака... Так! Будзем называць яго так, калі ўжо вы не асмеліліся вымавіць яго прозвішча. Месьце Жак — вядомы і пры гэтым вельмі ўпывовы калекцыянер і маклер, і паколькі я, як і ён, займаюся мастацтвам, мы, натуральна, неаднойчы перасякаліся. І нават рабілі адзін аднаму паслугі. Увогуле, яго імя, сапраўды, здольна прыцягнуць мяю ўвагу, але... з месьце Жакам я размаўляў па тэлефоне ўсяго пяць хвілін назад! І ён нічога не паведзіў мяне пра гэты ваш візіт!

— Я нічога пра гэта не ведаў... — збіты з толку, прамармытаў малойчык. — Дакладней, пра васу з ім гутарку.

І тут быццам спыхаўся, зноў стаў упэўнены:

— Але ён пра насу з вамі размову таксама нічога не павінен ведаць!

— Довад, канешне, арыгінальны! — Ле Бон пачынаў раздражняцца. — Малады чалавек! Павінен вам заўважыць...

Кінжал Сальвадора Далі

Урывак з рамана

— «Вока нябёсаў», — нібы пароль ці малітву ў роспачы прамовіў той.

І толькі!

Ле Бон вылупіў вочы...

Цыгара Піту падсочыла на максімальны вугал...

Ле Бон набраў пабоўш паветра ў лёгкія: — Што?!

І павісла нервовая паўза, якая ў момант памяняла іх ролямі!

— Вы выдатна мяне чулі, месьце, — пакарліва прамовіў незнаёмец.

Пад гэтай пакарлівацю хаваўся абсалютны трыумф.

Ён апусціў вочы на тую самую дыянавую дарожку, па якой так раптоўна ўварваўся ў жыццё знакамітага мастацтвазнаўцы, якога суправаджаў свой асабісты выдавец.

— Што? — адчуваючы, як б'ецца старонькае сэрца, паўтарыў Ле Бон.

— Зніклая карціна Сальвадора Далі, — шэптам растлумачыў дзэрзкі незнаёмец. — Існаванне якой многія аспрэчвалі. Арыгінал якой бычылі толькі вы. Фотарэпрадукцыю якой апублікавалі

— Можна быць, месьце, вас здзівіць вось гэта. Многія з тых, каго я бачу ў гэты момант у фэе, любяць наведваць яшчэ і аўкцыёны жывапісу.

— А вы маеце дачыненне да аўкцыёнаў?

— Як найбліжэйшы супрацоўнік месьце Жака, з тых, пра каго ён вам не расказвае, — так! Адным словам, калі зараз нас убачаць разам!..

— Чаму мяне гэта павінна хваляваць?

— Таму што месьце Жак таксама шукае «Вока нябёсаў». Як і вы! — выразна прамовіў незнаёмец. — На ваш погляд, гэта навіна досыць новая, месьце?!

— Яна пратухла яшчэ ў мінулым дзесяцігоддзі, сыноне!

— А як вам да яе такі дадатак? — малойчык хітра ўсміхнуўся: — У месьце Жака нарэшце з'явіліся шанцы апырацьдзіць вас!

Ле Бон крахтануў.

— Ну і?..

— А я магу дапамагчы вам не дапусціць такой несправядлівасці, — хлопце літаральна гіпнатызаваў Ле Бона раскосым славянскім позіркам. — Бачыце,

Сальвадор Далі «Пастаянства памяці», 1931 г.

таксама вы — і зноў жа ў адзіным экзэмпляры. І пазірала аголенай для гэтай карціны знакаміта амерыканская кінадзіва рускага паходжання Арына Гіяцынтава. У любым выпадку, усе бачаць безумоўнае падабенства паміж ёю і прыгажуняй на палатне, але... вялікая актрыса ад такога гонару дагэтуль адмаўляецца, упарта сцвярджаючы...

Бачачы, што незнаёмец хоць і гаворыць ціха, але не змаўкае, Франсу рашуча схопіў яго за локаць, спыніўшы на паўслове. Цыгара Піту пры гэтым скінула, нібы бомбачку, вялікую порцыю попелу, відавочна рыхтуючыся да баявых дзеянняў.

Мастацтвазнавец пасадзіў хлопца на найбліжэйшую канапу і сам плюхнуўся побач.

— Расказвайце, што вам вядома акрамя гэтых прапісных ісцін! — таксама пераходзячы на шэпт, але агрэсіўна, запаграбаваў ён.

Хлапчук нечакана злёгка адхіліўся. І, выглынуўшы за мармуровую калону, абвёў перапоўненую залу выразным позіркам:

— Вы жадаеце тут пачуць нешта, што не ўкладаецца ў афіцыйную версію падзей?

— Толькі нешта новенькае можа выратаваць вас ад майго гневу!

— Тут занадта шмат вушэй. Да таго ж сёй-гой з наведвальнікаў гэтага чатырохзоркавага гатэля... а, вы ведаеце, месьце, у Парыжы проста няма пцізоркавых гатэляў...

— ...Таму што за пяць зорак скупым гаспадарам-французікам дзевяццацца плаціць занадта высокія падаткі! — скончыў за яго Ле Бон.

— Што не робіць ім гонару, — усміхнуўся нахабнік.

— Чым яшчэ вы жадаеце мяне «здзівіць»?! — ускіпеў прафесар. — Чаго яшчэ я, па-вашаму, не ведаю?!

месьце, я — высакародны чалавек... Ці мне ўсё ж дапамагчы месьце Жаку? Як ён мяне просіць. Каму мне аддаць перавагу? Яму ці вам? Што вы мне параіце, месьце прафесар?

І прыязна ўсміхнуўся.

Гутарка пераходзіла ў сур'ёзнае рэчышча.

Піту нарэшце раздражнёна пыхнуў тытунёвым дымам:

— Як ваша імя? Вы рускі?

Незнаёмец пасунуўся бліжэй і нават ветліва стрэс з рукава Ле Бона попель, які ўпаў з цыгары Піту:

— Я рады вашай пранікліваці. Вашай, паважаны прафесар, і вашага выдаўца. Яна залог таго, што мы з вамі дамовімся. Бо разумныя людзі заўсёды могуць дамовіцца. Так, я рускі. Суайчынік вялікай Арыны Гіяцынтавай. Кажу гэта з гонарам, бо з'яўляюся прыхільнікам яе творчасці... і творчасці Далі, зразумела! — ён ізноў усміхнуўся, быццам намякаў на штосьці: — Для майстра абстракцыі гэтая прыгожая жанчына, па чутках, стала апошняй Музай!

— Не згадвайце святых імяны дарэмна нават паасобку, а ўжо разам — тым больш! Іх спалучэнне занадта драматычнае, калі не сказаць трагічнае. Да таго ж тут, як вы правільна заўважылі, занадта шмат вушэй.

— Дзякую, прафесар, за каштоўную падказку, — і прыцішыў голас, — якую вы прамовілі так, каб іншыя не пачулі!

— Калі ласка! — шчодро махнуў далонькай Ле Бон. — Але як вас завуць?

— Як мяне завуць? А якая розніца? Калі я назавуся Набокавым ці Талстым, гэта штосьці зменіць у сутнасці нашай гутаркі? Для зручнасці называйце мяне проста Міхаіл.

— Гэта ваша сапраўднае імя?

— Так.

— Даволі дзіўнае.

— Яно рускае. Зрэшты, я і не прашу яго прамаўляць услях.

— Дык вы кажаце, Жак ізноў узяўся за пошукі?

— Цішэй! — Міхаіл перасцерагальна паднёс палец да вуснаў. — Больш ніякіх імянаў... і назваў, мы ж дамовіліся! З гэтага моманту я наогул палічыў бы за лепшае аперываваць не словамі, а выключна лічбамі.

— Якімі лічбамі?

— Вялікімі, — загадкава ўсміхнуўся Міхаіл.

— За што? — не ўтрымаўся раптам Піту. Зірнуўшы на яго, а потым зноў на прафесара, малады чалавек бесцырымонна адкінуўся на спінку канапы:

— Ну, калі вы хочаце, каб вас апырацьдзілі...!

— Ні ў якім разе! — ледзь не падсочыў на мяккіх падушках Франсу Ле Бон. — Для мяне на карту пастаўлены не толькі грошы, як для некаторых, — цяжучы позірк у бок Піту, — але і мая рэпутацыя!

— Сапраўды, — з разуменнем ухмыльнуўся Міхаіл. Ён, відавочна, палічыў, што Ле Бон «даспеў» і перавёў свае калючыя чорныя зрэнкі на Піту. — А рэпутацыя прафесара — гэта і вашы грошы, месьце. Вы ж яго выдавец, ці не так? І вы атрымліваеце прыбытак ад продажу яго выскомамацкіх і павучальных кніг.

— А вы спрытнюга, як я пагляджу!

— Стараюся.

— Што вы прапаноўваеце? — перайшоў у наступ выдавец.

— Калі мы маем намер весці канкрэтны перамовы, то рабіць гэта трэба не тут, — прагучаў спакойны адказ.

— Цікава!

— Але аб чым перамовы? — не мог уціміць Ле Бон.

— Франсу, няўжо ты не разумееш?! Малады чалавек хоча прадаць нам нейкі сакрэт свайго работадаўцы месьце Жака. — І да Міхаіла: — Я правільна разумее?

— Правільна.

— Але ж гэта несумленна, — застагнаў прафесар.

— Абсалютна! — пацвердзіў малойчык. Але тут жа павярнуўся да Піту: — А я правільна зразумеў? Вы з прафесарам пяць хвілін таму пакінулі ваш нумар-люкс, каб адправіцца ў аэрапорт.

Роўна праз гадзіну ў вас, здаецца, пасадка на рэйс да Масквы, ці не так? Далёка ж вы пацягнуліся па карціну, якая вам фармальна не належыць!

— Хіба Расія для вас, рускага, гэта занадта далёка?

— На жаль, далей, чым для вас. Бо я нашчадак эмігрантаў першай хвалі, якая хлынула ў Парыж пасля Кастрычніцкай рэвалюцыі. І мне цяжэй зразумець сучасную Расію, чым вам. Мне эмоцыі перашкаджаюць.

— Добра! — нецярпліва перапыніў Піту. — Затое, мне здаецца, вы ясна далі зразумець, што вам блізка заходні практыцызм.

— І цынзізм. Ва ўсякім разе тое, што і прафесарам, і вамі кіруюць далёка не самыя бескарыслівыя матывы.

— Як вы смееце!

Узнікла напружаная паўза... Пасля якой Ле Бон з жалем пакрыўчыў галавой: — Усё адно, што б вы ні думалі, зацяляю мяне зноў, малады чалавек: мяне не цікавяць сакрэты месьце Жака. Я не ўдзельнічаю ў падобных здзелках.

— Нават калі яны тычацца «Вока...»? Ну што было адказаць дзэрзкаму юнаку?!

Прафесар з абурэннем, але моўчкі ўтаропіўся на Міхаіла.

Аднак яго погляд быццам прасіў: «Усё гэта вы самі задумалі, дык не стаўце ж нас у няёмкае становішча! Прыдумайце выйсце... але выгаднае для мяне».

Пераклад з рускай

Алеся ЦІМАФЕВА

Сцяжынамі лёсу і часу

У снежні 1966-га, адслужыўшы тры гады ў войску, я завітаў на свой родны філфак БДУ, які месціўся тады на Чырвонаармейскай, каб працягнуць прыпыненую калісьці вучобу. Прайшоўся па калідорах і спыніўся каля гуллівай чаргі дзяўчатак перад высокімі дзвярыма аўдыторый. Шчабятухі, узбуджана і заклапочана, адна перад адной вытлумачвалі, відаць, нейкі з самых цяжкіх экзамэнацыйных білетаў, пры гэтым спрачаліся, заглядалі то ў кнігі, то ў шыткі... Па абрыўках самой гаворкі можна было зразумець, што дзяўчаткі здаюць экзамэн па беларускай літаратуры. Я не памыліўся, гэты былі трэцякурснікі, да якіх павінен далучыцца і я, калісьці недавучаны студэнт. Моўчкі пастаяўшы воддаў іх, я накіраваўся ў дэканат.

Георгій Шыловіч

У пакоі сядзелі двое: сам дэкан і светлатвары незнамы мне мужчына з добра падкрэсленым акуларамі позіркам, якому дужа пасавала яго сівізна. Я павітаўся, назваў сябе і паклаў перад дэканам заяву, у якой прасіў перавесці на завочнае навучанне. Дэкан абвёў мяне дапытлівым позіркам, відаць, чакаў абгрунтавання такога рашэння. Але той, што сядзеў побач, нават пахваліў за такі выбар: «І правільна. Тры курсы навучання і тры гады службы ў войску — гэта нямала. Самы час пачынаць і самастойнае жыццё». Цяпер я ведаў і яго прозвішча — Георгій Шыловіч. Письменник з кагорты франтавікоў, пісаў для дзяцей. Толькі потым зразумеў: гэта ж тады ў дэканате я здаў самы лепшы свой экзамэн на добрае і шчырае сяброўства. А яно мне абяцала і нямала дарог, і добрых людзей, і сустрэч на тых дарогах, і свае іспыты, пошукі і... шмат чаго іншага. Пра перажытае на вайне самі франтавікі звычайна гаварылі мала. Хіба толькі калі збіраліся вузкім колам аднагодкаў і аднадумцаў. Тады яшчэ не так шмат і пісалася пра тых, яшчэ не зусім далёкіх, ваенных падзеі. Нават тымі, каму іх давялося асабіста перажыць. Яно і зразумела: не зусім яшчэ загіблі былі раны і надта балюча было іх трывожыць сумнымі згадкамі. Бо згадкі не лечыць, а толькі дадаюць болю. Рэдка дзе і ў творах Георгія Шыловіча (а пісаў ён для чытача дзіцячага, ды і героі яго твораў былі самі дзеці) знойдзем мы тое, з асабіста перажатага падчас вайны. Паспраўднана трывожнай і кранальнай старонкай высветлілася яно для мяне хіба ў апавяданні «Дарога»: «1943 год... Лагойшчына... Гарачы жніўне патыхае смуродам папалішчаў. Скрозь — жалівы крываваы след, які пакінулі пасля сябе карнікі, бязлітасна знішчаючы вёскі, людзей, плён іх працы...»

Нарэшце, учарнелыя, прапахлыя потам і балотнай тванню пасля блакдады, мы напраткі падыходзілі да вёскі Саўдзенічы, паблізу якой размяшчаліся ў лесе буданы нашай маленькай дыверсійнай групы брыгады «Жалязняк», што выконвала розныя заданні ў ваколіцах акупаванага Мінска і ў самім горадзе. О, яка жадана і разам з тым цяжка хвіліна — мурашы па скуры. Люты вораг не пашкадаваў і Саўдзенічы, спаліўшы не самавітыя явскова хаткі, гумны, лазні і кузню, дзе з артылерыйскіх снарадаў мы выплаўлялі тол, дзе рамантавалі зброю, выраблялі свае партызанскія міны. Незвычайная жудасная цішыня, як на могілках, навокал — нават птушка голасу не падасць. Ніхто не выйшаў нам насустрач, ніхто не прывёўці словам. Вёскі — як не было. А ўзбоч дарогі, здраватаннай гусеніцамі бронетранспарцёраў, скрозь усыпанай патроннымі гільзамі, сірагала хвіліна да зямлі калосе пераспялае жыгта... Нейкі даўкі камяк не пракаўтунць — падступай да горла...»

Гэты жалівы малюнак падводзіць нас да хлеба, які ў вайну меў асаблівую

цану. Слова камісара гучаць амаль набатна: «Хлеб... Гіне хлеб, таварашы!». У сумным малюнку спраўды з'яўляецца шмат нечаканага святла, калі да байцоў падыходзіць жанчына з дачкою-падлеткам і частуе іх акрайкам хлеба з невялічкага клунка. «Ніколі ў жыцці не забыць мне смак таго акрайчыка хлеба»... — гэтае аўтарскае прызнанне зноў усплыве ў маёй памяці, калі я, народжаны ў тым самым сорац трэцім, буду пісаць пра тое, як нялёгка здабываўся ваенны хлеб. Такое, вядома ж, не забываецца і не павінна забывацца.

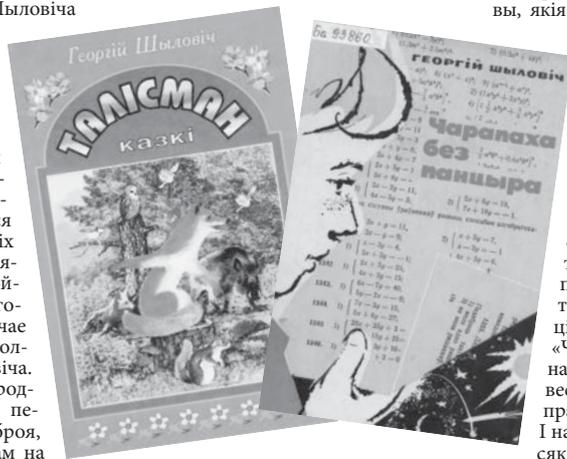
Вайна не толькі пакідала адны толькі ўспаміны. Яна і прыйшла, і адыходзіла ад нас, беручы за гэта вялікую плату. Маё пакаленне заплаліла ёй сваім дзяцінствам. Пакаленне Георгія Шыловіча аддало я плату сваё юнацтва. Зброю ў рукі будучы пісьменник узяў у сямнаццаць. Гэта здарылася ў чэрвені сорац перага. Але тую зброю трэба было яшчэ здабыць. Маладыя мінчане першых дзён вайны ведалі, дзе можна адшукаць вінтоўку ці нават скрынку з патронамі. Знаходзілі іх, капаючыся ў глінішчах Мухлеўкі, у нейкіх кар'ерах. Выцягвалі з дна яшчэ нядаўна затопленыя ствалы і абоймы патронаў. Са снежня 1941 года Георгій Шыловіч удзельнічае ў Мінскім патрыятычным падполлі ў складзе групы Італія Яцэвіча. Байцы яе групаваліся на гародніннай базе № 2. Гэта адсюль перапраўляліся ў лес здабытая зброя, харчы і медыкаменты. Вахцёрам на базе працаваў Мікалай Каржанеўскі, кіраўнік падпольных груп Чыгуначнага раёна. Неўзабаве ён узначаліць Кастрычніцкі падпольны райкам партыі. Мужнага камуніста высачыла, схпіла і закатавала гестапа. Такі ж лёс напатакаў і бацьку Георгія, ветэрана Грамадзянскай вайны Уладзіміра Сяпанавіча, арыштаванага яшчэ раней.

У сакавіку 1943 года Георгій Шыловіч быў залічаны байцом 6-га атрада партызанскай брыгады «Жалязняк». Слава жалязнякоўцаў шырока грывела пад небам родных айчынных абсягаў, пераможным рэхам даятала да самых далёкіх куткоў Беларусі, дзе ішло сваё гераічнае змаганне. Былі цяжкія баі ў лясах Бягомльшчыны, каля берагоў Брэззіны, былі самыя адчайныя пераправы, небяспечныя наведванні ў родны Мінск, шпітальныя дні і ночы ў Саўскім бары, а яшчэ сцяжыны праз непраходныя дрыгвяныя балоты, калі блакаднае калцо сціскалася да акружасці кулі. Былі і цяжкія баі пад Пустаселлем, і на возеры Палік. І сёння гераічна і надта трагічна гучыць у шматлікіх успамінах сама назва возера — Палік. Можна, яна і не надта знаёма сённяшняму маладому пакаленню, ды ўсё тое давялося зведзець пакаленню Георгію Шыловіча.

Пасля Вялікай Айчыннай вайны Георгій Шыловіч вучыцца на аддзяленні журналістыкі Белдзяржуніверсітэта. А пасля заканчэння працуе ў п'янерскай газеце «Зорка». Вось тады і з'яўляюцца ў друку яго першыя апавяданні для дзяцей. Аўтар выбірае для сваіх твораў вельмі простую і даходлівую форму, вядзе расповед ад першай асобы. Ён добра ведае свайго чытача, думае, як зацікавіць яго. І да апошніх сваіх дзён застаецца пісьменнікам толькі для дзяцей.

Мне даўно хацелася запытацца ў яго, чаму засяродзіўся толькі на дзіцячай літаратуры. Ды так і не адважыўся. Застаўся пры сваёй здагадцы. Магчыма, таму, што надта моцна і глыбока сядзела ў яго душы тое далекаватае, дзіцячае, якое вельмі нечакана і хутка перарасло ў суровае юнацкае. А можа, і праца ў п'янерскім друку, частыя сустрэчы з вучнямі пасляваеннай пары прадктывалі той самы творчы выбар.

Прывязанасць да мясцін і куточкаў свайго маленства адчувальная ў многіх творах Георгія Шыловіча. Нават у аповесці «Школа ля крэпасці», дзе падзеі разгортваюцца ў межах прыгранічнага Брэста, у апісанні вакзала будзе прысутнічаць адчувальны зрокавы падтэкст чыгуначнага вузла Мінска. Заходні мост, вуліца Мяснікова, забытае павуцінне чыгуначных рэек — усё гэта малюнава засведчана яго дзяцінствам. Спашлёмся тут на адно цікавае сведчанне яго сябра — паэта Анатоля Вялогіна: «Гэта было ў чэрвені сорац перага. У Мінску дыміліся папалішчы. Пад коламі нямецкіх эшалонаў грывеў Заходні мост.

Тут, недалёка ад яго, пры канцы вуліцы Мяснікова, маўкліва стаяў цагляны дом з выбітымі вокнамі. Усе пакоі райкама партыі абшукаў Георгій Шыловіч, пакуль знайшоў і вынес адтуль асабістыя справы камуністаў». Нават гэта цягне на асобы твор. А падобнага ў памяці самога пісьменніка заставалася нямаля.

У рэдакцыі часопіса «Беларусь», куды я часта наведваўся, Георгій Уладзіміравіч прадаваў намеснікам гаалоўнага рэдактара. Ён і ўгаварыў мяне напісаць разгорнутыя нататкі пра Налібоцкую пушчу. Перад гэтым мы наведаліся ў маю вёску, паблуклі грыбнымі сцяжынамі каля Налібок. За пісьмовы стол я садзіўся нават баючыся: «А ці выцягну?» Але ён падбадзёрыў і нават даў нейкую падказку. І матэрыял быў неўзабаве надрукаваны. Аргыкул спадабаўся і гаалоўнаму рэдактару Міхасю Калачынскаму, меў добры водгук маіх землякоў.

Анатоль Вялогін, здатны на самыя розныя досціпы і прыдумкі, называў яго «седым сенатаром». Гэта, як і іншае вялогінскае, падахпілі сабры, і яно добра прыйшлося. А ён і не крывадава за гэта. Вялогін умеў звярнуць увагу на тое, чаго часта не заўважалі іншыя. А тут, як прыгледзіцца, быццам няма нічога акцёрскага, ходзіць побач з табой

нейкі насуплены чалавек у акуларах, а за тымі акуларамі хаваецца такое багацце і жартоўнага, і іранічна-гарэзлівага, і амаль нідзе ніякага прывторства. Летнім часам было прыемна прайсціся разам па людной вуліцы Мінска, дзе ён мог прыпыніць зусім незнаёмую жанчыну і завесці з ёю такую цікавую размову.

Хаду ён любіў марудную. Не памятаю, каб недзе спынаўся, прыспешваў крок. Праз тую марудлівасць трапілі аднойчы мы і ў не вельмі прыемную гісторыю. Некаж засядзелі за добрай гамонкай, дзе час бязьвіць надта хутка. Пасля гэтага надта цяжка развітацца. Мы ішлі па вуліцы Багдановіча, тады яна насіла імя іншага Максіма. Вераснёўскі дзень яшчэ быў цеплаваты, але ўжо без летняй шчодрасці. Ішлі, прыпыняючыся, пацягваючы цыгаркі. Пачынала змяркацца, машыны ехалі з уключаным бліжнім святлом. Мы і не звярнулі ўвагі на гурток падлеткаў, якія мітуціліся-дурэлі паблізу нас. Такое заўважаеш толькі здалёку. У той час з'явілася мода на вязаныя шапкі-пеўнікі. Моладзь ганялася з імі. Мая старэйшая дачка Ілона працавала тады сцюарэсай. З чарговага рэйса і прывезла мне ў падарунак вязанага «пеўніка». Прыгожага, удала расфарбаванага. Я і фарсіў цяпер у гэтым уборы, выклікаючы зайдзрасць у гарадскіх падшываюцаў.

Адбылося ўсё нечакана. Маладая спрытанная рука сцэбнула па маёй галаве, і «пеўнік» мой паліць долу. Другая рука тут жа падахпіла яго. І ўвішніх маладзёнаў мы ўбачылі ўжо на другім баку вуліцы. Я кіннуўся наўздагонку, але на пераходзе загарэліся чырвонае святло. Старэйшы таварыш усе ж знайшоў словы, якія супакоілі мяне. Ды і на другім баку вуліцы мільгнула знаёмае кафе «Ластаўка». Падаліся супакойвацца пад крыло гэтай мілай птушкі. Потым мы і жартавалі нават. «Гэта ўсё вашы героі», — казаў я яму. «І чытачы таксама», — падохпліваў ён.

Тамо выступленні дзіцла прымаліся ў чытацкіх аўдыторыях, з асаблівай увагай слухалі пісьменніка школьнікаў. Школьную тэматыку ў сваёй творчасці распрацоўваў спақвала, цікава, тактоўна і пераканаўча. Таму і не траціць свайго гучання яго аповесць «Чарапахы без панцыра». Надзённай будзе заставацца заўсёды і аповесць «На расхрыстанай вярсе» пра школу-камуну ў Ліцвінавічах. І наогул усе творы пісьменніка прасякнуты любоўю і верай у чалавека, маладой прагай жыцця.

Сцяжыны, па якіх мы ходзім, наноўва прайсці і працягтаць можна толькі памяццю. Водгулле сцяжын яго чутно мне і ля Бягомля, і ў маёй роднай Налібоцчыне, ля возера Кромань, у Івянцы і Дзяржынаве. Сумным восенскім днём яны назаўсёды абарваліся. Я развітаўся з ім радкамі:

*Выйрай і птушыны, і лісцёвы,
Але крыў чамусьці не відаць.
Хоць схілены да зямлі галовы,
Вочы ад нябёс не адарваць.
Адалалі і вясна, і лета,
У дажджах тапілася зямля.
І дарэмна ў тым шнурку і гэтым
Я свайго шукаю жураўля.
Недзе ён аваяўся ля Бягомля,
Сумна пракрычаў ля Налібок.
Лёгка на зямлі знайшоў яго я,
А зубіў далёка ля аблок.
Будуць ціха ліставец сцяжыны,
Будзе плакаць восенская медзь.
Ціха адляцеў, а воль пакінуў.
Будзе і зямлі, і мне балець.
Можна, тыя крылы зледзіць нехта,
Цемем прамільгнуць яны здаля.
Іх часова нам дае зямля,
Забірае ж назаўсёды неба.*

Пакуль пішу — жыву...

Былы выкладчык Магілёўскага бібліятэчнага тэхнікума імя А. С. Пушкіна (цяпер установа адукацыі «Магілёўскі дзяржаўны каледж мастацтваў») Віктар Іванавіч Арцём'еў 21 сакавіка святкаваў дзевяноста сёмы дзень нараджэння. Віктар Іванавіч заўсёды жаданы госьць у каледжы мастацтваў на мерапрыемствах патрыятычнага, духоўна-маральнага і літаратурнага напрамкаў, а таксама на пасяджэннях аб'яднання па інтэрсах «Інтэлектуальнае бібліясароддзе». На сустрэчах з моладдзю дзеліцца пачувальнымі гісторыямі са свайго доўгага жыцця, разважае пра чалавечую годнасць, значнасць роднай мовы, выказвае ўласны погляд на падзеі Вялікай Айчыннай вайны і змены ў грамадстве.

*Адзін ты — чалавек,
А многа ўжо — людзі.
У чалавека — век,
У народа вечнасць будзе.
У людзей — краіна,
У ёй жыве народ,
Заве я Айчыннай.*

Нарадзіўся доўгажыхар у шматдзетнай сям'і ў Шклоўскім раёне на хутары Чарэйцаў Круг, непадалёк ад вёсак Радзішына і Ордац, у 1927 годзе. Любоў да свайго малага кутка, а гэта хутар толькі з шасці дамоў, павага да бацькоў і дзядоў, бываліцы сваякоў, бабкі Хадоры і аднавяскоўцаў падштурхнулі яго правесці і апублікаваць шэраг краязнаўчых даследаванняў.

*Да Радзімы, як да Бога,
Станулюся на калені,
І трымаю шчыра-шчыра
Маё светлае маленне.*

«Люблю я Радзіму, ад краю да краю...» — працягвае ён у вершы «Маё маленне». І сапраўды, гэтага дэвізу прытрымліваецца ва ўсёй сваёй літаратурнай творчасці. Усе яго публікацыі маюць краязнаўчую тэматыку альбо ўключаюць некаторыя краязнаўчыя аспекты, годнае месца адведзена шчырай жыццёвай асабістай спеведзі.

Падлеткам давялося зведаць шматлікія жахі вайны: здзекі фашысцкіх акупантаў і катаў-паліцаў, смерць родных

і сяброў, знішчэнне яўрэяў, голад, цяжкую хваробу. Успамінамі пра юнацкія выпрабаванні страшэннага часу, страту дзяцінства, пачуццёвасць роспачы і адначасова гонарам за ўчынкi людзей у гадзіну выпрабаванняў ён — сведка вайны, працаўнік тылу — дзеліцца на старонках сваіх кнігі і брашур, у тым ліку выдадзеных зусім нядаўна.

*Вялікая і доўгая вайна была,
Усю жудасць і мязоту бачыў я,
Пасля агністаю віхураю жыццёй
наша гайдалася,
А памяць пра вайну ў людзей навек
засталася.*

Няўрымсліва прага да ведаў і кнігі абумовіла жыццёвы шлях будучага літаратара. Атрымаў спецыяльнасць бібліятэкара-бібліяграфіка. Працаваў ва ўстановах культуры Магілёўскай вобласці на розных пасадах. Амаль дваццаць гадоў прысвяціў педагогічнай дзейнасці ў Магілёўскім бібліятэчным тэхнікуме імя А. С. Пушкіна. Адначасова з выкладчыцкай дзейнасцю працаваў карэспандэнт-арганізатарам Бюро прапаганды мастацкай літаратуры Саюза пісьменнікаў БССР. Журналісцкая праца паспрыяла сяброўству са знакамітымі беларускімі літаратарамі таго часу. З імі для навучэнцаў тэхнікума Арцём'еў ладзіў творчыя вечары, сустрэчы.

Ва ўласнай бібліятэчнай скарбніцы Віктара Іванавіча звыш трохсот аўтографіў

Фота з сайта nbl.by

Віктар Арцём'еў.

літаратараў. Першы з іх атрымаў яшчэ падчас вучобы ў культасветвучылішчы ад Фёдара Янкоўскага за рэцэнзію на яго кнігу пра беларускія прыказкі і прымаўкі. Яна і стала потым першым выданнем у вялікай хатняй калекцыі. Пэўную частку займаюць творы, нават сігнальныя выданні, А. Пысіна, І. Пецерава і маладых паэтаў і празаікаў Магілёўскага краю.

Віктар Іванавіч — біяграф і даследчык творчасці літаратараў-землякоў, уладжэнцаў Магілёўшчыны. Шмат намаганняў прыклаў для ўшанавання памяці свайго сябра, аднадумца Аляксея Пысіна. Лічыць, што толькі паэт-франтавік Пысін змог праз свае вершаваныя радкіказаць усю праўду і цяжар крывавага мінулага. Штогод, з 2010-га, Арцём'еў выступае на Пысінінскіх чытаннях у Магілёўскай абласной бібліятэцы.

Віктар Арцём'еў з дзяцінства лічыў пісьменнікаў сумленнем нацыі і імкнуўся наблізіцца да іх узроўню: пашыраў кругаліцаў, імкнуўся да ведаў. Цікава, што свае першыя крокі на літаратурнай ніве зрабіў у газеце «Ленінская перамога»,

калі працаваў загадчыкам Парыцкай цэнтральнай бібліятэкі. А сур'ёзнай творчай і даследчыцкай працы напоўніцу аддаў толькі пасля выхаду на заслужаны адпачынак. Магчыма, творчая актыўнасць і ёсць сакрэт даўгажывага Віктара Арцём'ева. Ён упэўнены, што той, хто не працуе, не можа быць шчаслівым. На яго творчым рахунку больш за тры дзясяткі кнігі і звыш 1000 публікацый у друку.

Як сапраўдны бібліятэкар і выкладчык лічыць чытанне асноўным фактарам, што працягвае жыццё, прыводзіць думкі ў парадак, супакойвае, уздымае настрой і дае натхненне для новых задумак: «Кніга вучыць мудрасці жыцця. Але не любая кніга. Вучыць жыццю толькі класічная літаратура».

Непадалёк ад будынка каледжа ўзвышаюцца некалькі бярозак, калісьці пасаджаныя выкладчыкам Віктарам Іванавічам. Растуць як сімвал чысціні і адраджэння, як сімвал непарывунай сувязі пакаленняў. З вышынні гадоў Арцём'еў наказвае нашчадкам: «Трэба шанаваць сваё роднае, нацыянальнае, узабагачацца духоўна, імкнуцца да гарманічных адносін з наваколлем. Трэба ўсвядомлена адчуваць сябе часцінкай свайго народа, свайго роду, мець пачуццё гонару і адказнасці за дзень сённяшні і дзень заўтрашні, зрабіць штосьці важнае, істотнае, значнае для людзей, пакінуць свой след для таго куточка зямлі, з якога пачалася твая сцяжынка ў вялікі свет. Шчыра зычу шчасця маладым!»

*Беражыце родны кут свой,
дзядоў тэрыторыю,
Шануйце карані сялянскай історыі.
Лёс свой моцна ў руках трымайце
І радасць ад жыцця свайго атрымаеце.
І ў дабро, і ў горкі час помніце,
Што ішчасце сабе вы самі поўніце.*

Ірына ЛЕСЮКОВА

З рэдакцыйнай пошты

Неспаздзяваная радасць

Люблю чытаць часопіс «Нёман». Выпісваю яго даўно. Калісьці ў ім друкаваліся творы нашых класікаў. На шчасце, узровень мастацкіх твораў і цяпер высокі. У гэтым, канешне, заслуга і галоўнага рэдактара, і рэдкалегіі часопіса. Адбор аўтараў тут сур'ёзны. Увагу прыцягнула творчасць Наталлі Міхальчук, вершы якой часопіс друкуе рэгулярна.

На фотаздымку прыгожая маладая жанчына з вялікімі выразнымі карымі вачыма, чыстымі, доверлівымі, добрымі. Вершы Наталлі Міхальчук такія ж чыстыя, шчырыя, светлыя, душэўныя. А самае галоўнае — таленавітыя:

*Спешите, Мужчина,
жасминовый куст осыпается,
И так облетает в серебряных
отсветах молодость,
Фарфоровой чашкой надежда
ее разбивается
О Вашу безмолвным асфальтом
заливную холодность.
«Спешите, Мужчина»*

Паэзія Наталлі Міхальчук глыбокая і тонкая, што гаворыць пра багацце душы і высокі інтэлект паэтэсы. Убачыць у звычайным незвычайнае — гэта ўласцівасць назіральнага чалавека з паэтычным бачаннем свету:

*Встречая путников усталых,
Благоухают сладковато
Нарциссы. Чудом семена их
Донес к нам ветерок когда-то.
«По дороге на дачу»*

Фота з сайта oo-spb.by

Наталля Міхальчук.

У біяграфічнай даведцы пазначана, што аўтар гэтых выдатных вершаў — магіляўчанка, кандыдат філалагічных навук, дацэнт Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. А. Куляшова, член Саюза пісьменнікаў Беларусі. Захацелася больш даведацца пра творцу з такім непаўторным паэтычным голасам. Аказваецца, Наталля Аляксандраўна ўжо паўтара дзясятка гадоў кіруе ўніверсітэцкім літаб'яднаннем «Натхненне», якому ў кастрычніку 2023-га споўнілася 35 гадоў. Нядаўна адбылася прэзентацыя дзвюх кніг, прысвечаных жыццю і творчасці народнага паэта Беларусі Аркадыя Куляшова, імя якога носіць універсітэт. Дарэчы, адна з кніг прысвечана не толькі класіку,

юбілей якога адзначаем сёлета, але і творчасці ўдзельнікаў аб'яднання «Натхненне» — студэнтаў і выкладчыкаў. Гэтае ўнікальнае выданне адлюстроўвае сувязь пакаленняў, працяг добрых літаратурных «куляшоўскіх» традыцый.

Наталля Міхальчук — уладальніца Гран-пры прэстыжнага рэспубліканскага конкурсу «Іван Шамякін. Сэрца на далоні» за кнігу паэзіі «Светлы дзень», узнагароджана Ганаровай граматай універсітэта за работу з творчай моладдзю і значны ўклад у нацыянальную літаратуру.

У абласной бібліятэцы горада Магілёва удалося знайсці кнігу маладой паэтэсы «Светлы дзень», гэта яе трэці зборнік паэзіі. Чытаючы вершы Наталлі Міхальчук, я быццам прытулілася да чыстай крыніцы. Гэта для мяне было сапраўднае свята паэзіі, «неспаздзяваная радасць».

Тэмы, да якіх звяртаецца Наталля Міхальчук, — малая радзіма, прырода, паэт і паэзія, бацькі, настаўнікі, каханне...

*Любовью светлой жизнь полна,
Пока глядит в окошко мама.
Там ветка, зябка и больна,
Но крепится к стволу упрямо.
«Болезнь»*

Цыкл «Вершы пра дачку» — чулая матчына любоў, выяўленая паэтычна, таленавіта:

*Луковичкой — русая головка.
Улыбнись, чтоб отступила вьюга.*

*Ты пойми, шалунья-чернобровка,
Не прожить с тобой нам друг без друга.
«Лизе»*

А. П. Чэхаў пісаў у адным са сваіх лістоў: «Дзецям трэба даваць толькі тое, што падыходзіць для дарослых. Трэба не пісаць для дзяцей, а ўмець выбіраць з таго, што ўжо напісана для дарослых, гэта значыць, з сапраўдных мастацкіх твораў». «Вершы пра дачку» адрасаваны як дзецям, так і дарослым. У іх няма надуманых, штучна створаных вобразаў. Творы жывыя, чалавечныя, добрыя, прасякнуты вялікай любоўю, зрэшты, як і ўсе, напісанае паэтэсай.

Дзіцячая літаратура павінна ўзвышаць душы дзяцей і развіваць іх розум, вучыць сяброўству, любові да блізкіх, да сваёй радзімы. Па маім глыбокім перакананні, мастацкія творы (як для дзяцей, так і для дарослых) павінны фарміраваць добры эстэтычны густ, выхоўваць культуру, у тым ліку і моўную, не разбэшчваюць, не скаджае уяўленне аб прыгажосці, гонары і справядлівасці. Усё гэта ёсць у творчасці Наталлі Міхальчук, чым яна блізка і дарагая чытачам. Такія творы трэба ўключаць у падручнікі для школьнікаў і студэнтаў як узор сапраўднай сучаснай паэзіі.

Хоцяца ад душы пажадаць зямлячкіх натхнення і сілы духу ў нашым няпростым жыцці, новых таленавітых твораў! А мы, удзячныя чытачы, з неапарным будзем кажаць яе новых зіхоткіх жамчужын у бурным літаратурным моры.

Ніна ФІЛІПАВА,
настаўніца рускай мовы і літаратуры

Па замове Яна Баршчэўскага

Прайшло больш за 170 гадоў з дня смерці пісьменніка Яна Баршчэўскага, а яго біяграфія ўсё яшчэ мае шмат белых плям, над раскрыццём якіх па-ранейшаму працуюць навукоўцы. Аднаму з іх — даследчыку з Санкт-Пецярбурга Дзмітрыю Вінаходаву — у канцы 2023 года пашчасціла зрабіць адну цікавую знаходку.

Панарама горада Полацка з боку Экімані. Літаграфія. 1845 г.

«Мінаю пушчы і вась на шырокай раўніне бачу горад Полацк. Званы св. Стафана, на Замкавай гары — царква св. Сафіі, якія, стоячы ў тумане, здаецца, імкнуча да воблакаў; іх постаці-веліканы пануюць над горадам і над усёй ваколіцай. Гледзячы на ўсю гэтую мінуўшчыню, я ў думках стварыў яе вобраз; да сэрца падступіў смутак, і са слязамі на вачах сустракаў я гэтыя высокія мury», — пісаў Баршчэўскі ў «Шляхціцу Завальні».

Полацк быў вядомы пісьменніку з дзяцінства, тут ён вучыўся ў езуціцкім калегіуме, доўгія гады песціў у сэрцы ўспаміны юнацтва. Заняўшыся ў Пецярбургу на пачатку 1840-х гадоў выданнем часопіса «Незабудка», пісьменнік кожнае лета прыязджаў у Беларусь, збіраючы падпіску сярод старых і новых знаёмых. А ў сваіх лістах да Юліі Корсак, сястры даўняга сябра Гаўдэнтэя Шапалева, да якой Баршчэўскі меў сардэчную прыхільнасць, склаў своеасаблівы рэляцый з гэтых вандровак. У лісце ад 10 верасня 1843 года ён так пісаў пра сваю чарговую паездку ў Полацк: «Быў я і ў Экімані, але не пабачыўся з маршалам Беліковічам, бо ён перад гэтым выехаў у Віцебск; не сустрэўся таксама і са сваім супрацоўнікам панам Рэвутам. Адзін толькі настаўнік малявання п. Мінят хоць часткова ўзнагародзіў працу мае пілігрымкі: намалюваў алоўкам краявід Полацка з-за Дзвіны і мужчындзі вь жаночы строі тутэйшага простага людю».

«Экіманія, — тлумачыў пісьменнік чытачам у «Шляхціцу Завальні», — маёнтак паноў Беліковічаў ля самае Дзвіны на стромым беразе ў прыгожай мясціне; увесь горад Полацк відаць адтуль як бы ў чароўнай панараме, а вясною, у паводку, ля падножжа гары чуваць музыка і песні са стругаў, што пльывуць да Рыгі; шмат таксама старажытных паданняў захоўвае гэтая мясцовасць у народных апавяданнях».

Нядзіўна, што прыгажосць такога куточка Ян Баршчэўскі жагадаў мець зафіксаваным на малюнку. Дапамог яму ў гэтым выкладчык малявання ў Полацкім павятовым дваранскім вучылішчы Аляксандр Мінят, які да гэтага часу ў Імператарскай акадэміі мастацтваў ужо атрымаў званне настаўніка малявання (і, дарэчы, стаў падпісчыкам «Незабудкі»).

Праз Баршчэўскага малюнак Мінята з выявай Полацка трапіў да выдаўца Рамуальда Падбярэскага, які вырашыў перавесці яго ў гравюру і выдаць. Часопіс

«Rocznik Literacki», які выдаваў Падбярэскі, у 1849 годзе паведаміў сваім чытачам аб тым, што за адзін рубель срэбрам у выдаўца можна было набыць гравюру «Панарама горада Полацка, з боку мястэчка Экімань, прысвечаную выдаўцом беларускаму грамадству; з натуры маляваў пан Альб. [так у тэксьце] Мінята, перамаляваў Альб. Жамет, адціснута ж двума адцэннямі на вялікім аркушы ў парыжскай літаграфіі пана Поля Пеці».

Вельмі доўгі час пра гэтую выяву літаратуразнаўцам і гісторыкам нічога не было вядома. Пакуль, нарэшце, яе не знайшоў Дзмітры Вінаходаў, які ўжо шмат гадоў займаецца вывучэннем біяграфіі і творчасці Яна Баршчэўскага. Літаграфія была выяўлена ў зборы Дзяржаўнага Эрмітажа ў адзеле заходняй гравюры (інв. нумар ОГ-246370). Яна сапраўды мае вялікія памеры (45,5 x 61 см), а таксама наступныя надпісы, зробленыя па-польску: «Панарама горада Полацка, з боку Экімані»,

«Беларускаму грамадству прысвяціў Рамуальд Падбярэскі, выдавец. 1845», «З натуры А. Мінята, перамаляваў Альб. Жамет», «На камені Напал. Кюі», «Літагр. друк. Поль Пеці».

Пачнём, бадай што, з «парыжскай літаграфіі пана Поля Пеці». Адрозніваецца, што гэта — адна з містыфікацый Рамуальда Падбярэскага. Каб пераканаць друкароў і чытачоў, што ён мае сродкі, якіх не шкадуе на свае выданні, выдавец здольны быў пайсці на многае. На самай справе Поль Пеці толькі па нараджэнні быў французам. Аднак яшчэ ў канцы 1830-х гадоў прыехаў з Парыжа ў Пецярбург, дзе кіраваў літаграфіяй Эрмітажнай галерэі. У 1845 і 1847 гадах разам са сваім французскім калегам Гае-Дэфантэнам ён выдаў у сталіцы Расійскай імперыі шыкоўны альбом у двух тамах пад назваю «Імператарскай Эрмітажнай галерэя», які знаёміў чытачоў з калекцыяй жывіспіс Эрмітажа (у той час галерэя яшчэ была зачынена для наведвальнікаў). Альбом уключаў амаль 130 аркушаў высакаякаснага друку, выявы для якіх з карцін Эрмітажа выканалі вядомыя французскія майстры, запрошаныя ў Пецярбург.

Калі Рамуальд Падбярэскі не пашкадаваў грошай на друк літаграфіі з выявай Полацка ў адной з найлепшых майстарань сталіцы, то сэкнамлю на падрыхтоўчых работах: апрацоўкай малюнка да друку і пераносам яго на літаграфіі камень займаліся не іншаземныя мэтры друкарні Пеці, а навучэнцы Акадэміі мастацтваў у Пецярбургу Альберт Жамет і Напалеон Кюі.

Такім чынам, сёння становіцца вядомай адна з першых літаграфаваных выяў Полацка, зробленая па малюнку 1843 года. Хочацца спадзявацца, што калі-небудзь будуць адшуканы і выявы «мужчынскага ды жаночага строю тутэйшага простага людю», зробленыя мастаком Аляксандрам Мінятам па замове Яна Баршчэўскага.

Людміла ХМЯЛЬНІЦКАЯ

Натхненне ў звычайным

Мы кожны дзень ходзім па гарадскіх вулачках міма знаёмай кавярні, каля любімага парку і не заўважаем, як навокал прыгожа. Людзі прывыклі да тых пейзажаў, што іх атачаюць. Аднак Мікалай Лінік прапаноўвае ўбачыць родны горад з іншага ракурсу, зноў захапіцца яго краявідамі і палюбіць яшчэ мацней. Фотавыстаўка «Горад майго натхнення», якая працуе ў галерэі «VILNIUS», дэманструе культурнае і архітэктурнае багацце нашай сталіцы.

Мікалай Лінік нарадзіўся 3 сакавіка 1954 года ў вёсцы Порычы Валожынскага раёна Мінскай вобласці. Як адзначыў аўтар на адкрыцці выстаўкі, толькі нядаўна ён з дапамогай сяброў зразумеў, што нарадзіўся ў той дзень, калі Мінск упершыню згадваецца ў летапісе (3 сакавіка 1067 года). Напэўна, гэта і адыграла вызначальную ролю ў яго жыцці. Мікалай Лінік па спецыяльнасці радыёінжынер, але амаль усё жыццё займаецца фатаграфіяй і журналістыкай. Яго інфармацыйныя і гістарычныя матэрыялы і фота публікаваліся ў розных рэспубліканскіх газетах і часопісах Беларусі, Расіі і Украіны. Апавяданні Мікалая Лінікі надрукаваны ў зборніках «Чыстая праўда і фантазія», «Поклонімся великим тем годам» і альманахах літаб'яднання «ЛітЭра».

Фотаздымкі аўтара выкарыстаны для ілюстравання паэтычных зборнікаў, альманахаў,

інфармацыйных буклетаў розных устаноў. Мікалай Лінік удзельнічаў у шматлікіх калектыўных фотавыстаўках. Персанальныя выстаўкі фатографа адбыліся ў Нацыянальным культурным цэнтры Украіны ў Маскве, Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь...

Мікалай Лінік — пераможца фотаконкурсу «Мой Первомайский — 2014», шматразовы дыпламант рэспубліканскіх фотаконкурсаў «На связи с миром», лаўрэат XII, XIII Мінскіх гарадскіх фестываляў нацыянальных культур «Яднанне», удзельнік X і дыпламант XI Рэспубліканскіх фестываляў нацыянальных культур у Гродне.

Выстаўка паказвае наведвальнікам прыгажосць нашай сталіцы. Перад вачыма гледача паўстае начны Мінск, які гарыць рознакаляровымі агнямі, цікавыя гістарычныя мясціны горада, дзе паўсядзённая мітусня

Фрагмент экспазіцыі.

і клопаты адыходзяць на другі план, мінскія паркі з чароўнай прыродай. Здаецца, мы бачым гэтыя пейзажы кожны дзень, але праз аб'ектыў фатографа можам адчуць незаўважнае хараство роднага горада, якое пранукаем з-за недахопу часу. Адлюстравіць прыгожае ў паўсядзённым — складаная задача для любога мастака, але Мікалай Лінік спраўляецца. Экспазіцыю можна выкарыстоўваць

турыстам для лепшага знаёмства са сталіцай нашай краіны. Фотаздымкі Мікалая Лінікі нагадваюць карту славутых месцаў Мінска, якія абавязкова трэба наведаць. Аўтар не прапусціў ні адной важнай дэталі, якая адлюстроўвае атмосферу горада, знаёміць з нашай культурнай і гістарычнай спадчынай.

Акрамя важных гарадскіх і турыстычных месцаў, такіх

як Нацыянальная бібліятэка Рэспублікі Беларусь, Траецкае прадмесце, Архікафедральны касцёл Панны Марыі і інш., прадстаўлены фатаграфіі мінскай прыроды ў розныя поры года. З гэтай серыяй Мікалай Лінік удзельнічаў у гарадскім конкурсе фотаздымкаў на экалагічную тэматыку, дзе перамог у намінацыі «Мой зелены город». Конкурс стаў адным з матываў стварэння выстаўкі.

Псіхалогі часта рэкамендуюць трэніраваць навык «зазімлення», калі людзі пасля цяжкага працоўнага тыдня, напоўненага бясконцамі задачамі, дэдаймамі і стрэсам, пакідаюць усе гаджэты дома і ідуць пагуляць па парку, дзе можна назіраць за птушкамі і слухаць шум дрэў. Але часам такім планам перашкаджае надвор'е ці нешта іншае. Фотавыстаўка «Горад майго натхнення» не зможа замяніць прагулку на свежым паветры, але падорыць хвіліны спакою і гармоніі, бо здымкі роднай прыроды таксама тэрапеўтычна ўплываюць на наш псіхічны стан, а ў свеце, насычаным рознымі падзеямі і здарэннямі, гэта асабліва важна.

Лізавета КРУПІНЬКОВА, фота аўтара

Са скарбніцы сакральнага

У Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага некаторы час таму адкрылася выстаўка старажытнабеларускага сакральнага мастацтва «33 ступені» — сумесны праект Музея гісторыі горада Мінска і аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Ён знаёміць з гісторыка-культурнымі каштоўнасцямі сакральнага мастацтва, прысвечанымі евангельскім падзеям Крыжовага шляху Ісуса Хрыста, і прымаркаваны да свята Вялікадня. Убачыць унікальныя экспанаты можна да 19 мая.

«Паклонны крыж», XVIII ст.

Выстаўка «33 ступені» размясцілася ў асобнай зале галерэі побач з работамі народнага мастака Міхаіла Савіцкага, прысвечанымі біблейскім сюжэтам. Гэта маштабныя палотны, у якіх робіцца спасылка на праваслаўныя іконы. Разам з імі — партрэты беларусаў, якім уласцівы эпічныя шырыня і глыбокая народнасць.

Увогуле ж усё экспанаты выставацкага праекта — з калекцыі аддзела старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. Пасля закрыцця шматлікіх храмаў

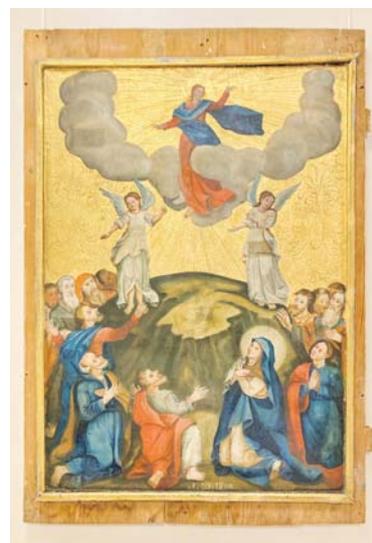
у 1960—1970-х гг. творы змаглі выратаваць (бо гісторыя мае шмат прыкладаў, калі рэліквіі і творы сакральнага мастацтва былі раскрадзены або знішчаны). Так, падчас навуковых экспедыцый прадметы, якія ўяўлялі сабой гістарычную і мастацкую каштоўнасць, беражліва збіраліся мастацтвазнаўцамі ў калекцыю Музея старажытнабеларускай культуры Акадэміі навук. Сёння навуковыя калекцыі аддзела старажытнабеларускай культуры прызнаны нацыянальнымі набыткамі краіны.

У аснове выстаўкі — узоры ікананісу і скульптуры, створаныя ў XVII—XIX стст. на тэрыторыі Беларусі. Збіралі экспазіцыю на працягу доўгага часу. Прадметы каштоўныя і крохкія. Сярод іх — фрагмент абпаленай драўлянай скульптуры «Галава Хрыста», якая знаходзілася ў Касцёле Дзевы Марыі Разарыі ў вёсцы Сігневічы Бярозаўскага раёна, паклонны крыж XVIII ст., знойдзены ў Царкве Святой Параскевы Пятніцы (в. Мясяцічы,

Пінскі раён), палатно «Пакладанне ў труну» 1794 года з Царквы Нарадзінцы Багародзіцы (аграгарадок Парахонск, Пінскі раён).

— Ідэя выстаўкі заключаецца ў тым, каб паказаць і падкрэсліць значныя падзеі ў жыцці беларускага народа, якія мы, верагодна, можам параўнаць з падзеямі мінулага ўсяго свету, праз якія маем магчымасць наблізіцца да разумення біблейскай гісторыі, — мяркуе загадчык аддзела Старажытнабеларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Барыс Лазука. — Трыццаць тры прыступкі як 33 гады жыцця Хрыста — гэта своеасабліва алегорыя, якая адлюстроўвае і ступені ў жыцці кожнага чалавека ад нараджэння да скону. Гэтай выстаўкай мы імкнуліся паказаць не столькі зямны шлях Ісуса Хрыста, колькі важныя вобразныя, праграмныя і маштабныя ідэі і думкі, якія ўвасобіліся ў яго постаці, у тых старонках, што ляглі ў аснову Бібліі. Музей старажытнабеларускай культуры — адзін з нямногіх у нашай краіне, які валодае велізарнай калекцыяй сакральнага мастацтва. Гэта творы ікананісу, скульптуры, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Яны ахопліваюць розныя перыяды нашага мінулага і адлюстроўваюць самае рознае стаўленне да нашай сакральнай культуры і гісторыі. Многія з экспанатаў сведчаць аб тым, як мы часам нядабайна адносіліся і да сакральнага мастацтва, і да спадчыны продкаў. Няхай такія прадметы будуць сведчаннем нашага станаўлення як суверэннай нацыі, той, якая нясе адказнасць за сваю гісторыю і выхаванне грамадства.

Віды драўляных крыжоў праваслаўнай і каталіцкай канфесій з розных рэгіёнаў Беларусі, прыклады драўляных «Галгоф», узоры беларускага ікананісу і алтарныя палотны — усё гэта склала

«Узісце гасподня», 1805 г.

выстаўку «33 ступені». Яе мэты — даць глядачу магчымасць усвядоміць значэнне духоўнай спадчыны для сучаснасці, вызначыць культурную ідэнтычнасць і ажывіць гістарычную памяць.

— Адзін з экспанатаў — старадаўняя плашчаница, — адзначае прадстаўнік Сінадальнага аддзела па культуры Беларускай праваслаўнай царквы Давід Баброў. — Рэстаўратары аднаўлялі яе з кавалачкаў, змацоўвалі літаральна па нітачцы, каб яна паўстала перад намі ў такой прыгажосці. Мяркую, уся выстаўка адлюстроўвае імкненне яе арганізатараў знайсці ніці сакральных сувязей у гісторыі Беларусі і паказаць іх людзям.

Юўгенія ШЫЦЬКА,
фота аўтара

«Тайная вячэра», пачатак XIX ст.

Што схавана ў партрэце?

Літаратурна-мастацкая экспазіцыя «Беларусь — краіна талентаў. Беларускія пісьменнікі ў творчасці беларускіх мастакоў» чакае наведвальнікаў. Да 29 снежня ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры можна пазнаёміцца з жывапіснымі і скульптурнымі творами, прысвечанымі выдатным літаратарам розных эпох.

Усе работы выстаўкі «Беларусь — краіна талентаў», размешчаныя ў храналагічным парадку, — з фондаў музея. Яны, безумоўна, дапаўняюць дасе, гісторыі жыцця пісьменнікаў розных эпох, напрыклад, Міколы Гусоўскага і Францішка Багушэвіча, Адама Міцкевіча і Каруся Кіганца, Цішка Гартнага і Максіма Гарэцкага, Рыгора Барадуліна і Уладзіміра Караткевіча, Івана Шамякіна і Васіля Быкава... Натуральна, партрэт кожнага атрымаўся ў выніку паўтарэння ў пластычных формах, лініях і фарбах твару ці постаці героя, аднак у гэтым выпадку надзвычайная важная ідэяная інтэрпрэтацыя, мастакоўскі погляд на творчасць пісьменніка. Адсюль вынікаюць тыя ці іншыя кампазіцыйныя рашэнні, асаблівыя фон і атрыбуты, настрой героя ды іншыя характарыстыкі твора выўленчага мастацтва.

— Назва з'явілася наздарма, — расказвае куратар выстаўкі Ірына Князева. —

Неяк да мяне прыйшла думка, што, калі б хто з супрацоўнікаў статыстыкі пералічыў колькасць тэлевізійных людзей на душу насельніцтва нашай краіны, то, напэўна, высветлілася б: Беларусь у лідарах. Усе аўтары, творы якіх прадстаўлены на выстаўцы, — беларусы. Няхай хтосьці з іх нарадзіўся па-за межамі

Мікалай Гучыёў «Максім Танк», 1982 г.

Беларусі, стваралі яны тут, уваходзілі ў Беларускі саюз мастакоў.

Сярод жывапісцаў і скульптараў, з твораў якіх можна сёння пазнаёміцца ў Музеі гісторыі літаратуры, — Георгій Паплаўскі, Леанід Шчамялёў, Мікалай Гучыёў, Эдуард Агуновіч, Андрэй Заспішкі, Мікалай Купава, Яўген Ціхановіч, Ала Замай, Каміль Камал, Эдуард Астаф'еў... Многія з іх, відаць, былі зацікаўлены ў героі, шукалі блізкага сабе па духу. Наогул, мастак, калі стварае партрэт, у пэўнай ступені малюе самога сябе, адлюстроўвае ўласныя думкі і адчуванні, упэўнена Ірына Князева:

— Асобная гаворка пра пісьменнікаў даўніны, бо сведчанні пра тое, як яны выглядалі, амаль не захавалася. Напрыклад, у экспазіцыі змешчаны партрэты Сімяона Полацкага і Кірылы Тураўскага пэндзія народнага мастака Беларусі Георгія Паплаўскага. На маю думку, падабенства абліччаў герояў і аўтара відавочнае. Агульнае ёсць і ў партрэтах аўтарства Сяргея Давідовіча-Зосіна, мастака і паэта. Яго Францыск Скарына і Мікола Гусоўскі аб'яднаны адзіным светапоглядам, стаўленнем да літаратуры.

Увогуле ж, за кожным палатном ці скульптурай — цікавыя гісторыі. Чым жыў пісьменнік? Якімі работамі вызначаецца спадчына аўтара? Як склаўся яго лёс? Партрэты распавядаюць пра

Сяргей Давідовіч-Зосін «Мікола Гусоўскі», 2009 г.

многае, хоць без ведання кантэксту, асноўных фактаў гісторыі літаратуры і саміх твораў пісьменнікаў некаторыя вобразы і дэталі, сімвалы, закладзеныя мастаком, застаюцца незаўважаныя і незразуметыя.

Юўгенія ШЫЦЬКА

Са знакам якасці

Год якасці і 100-гадовы юбілей Бярэзінскага раёна даў старт творчаму праекту Бярэзінскай раённай бібліятэкі «Землякі са знакам якасці». Цыкл адкрыла вечарына-прысвятчэнне «Зямлячкі на навуковым гарызонце» да Міжнароднага дня жанчын у навуцы. 3 12 ураджэнка Бярэзіншчыны, якія вызначылі інтэлектуальны твар айчынай навукі, гераніямі былі абраны дзве зямлячкі з днём нараджэння ў лютым.

Элеанора Капітонава.

з экспедыцыямі па Кольскім паўвостраве і Валгодскай зямлі, Паўночным Каўказе і Казахстане, Сібіры і Далёкім Усходзе. Усюды быў з ёй гэты неацэнны кавалак пластыка. Яго ў далёкім 1944-м матуля вымняла на сваю дзённую пайку хлеба, бо ў крамах на толькі што вызваленай ад фашыскай акупацыі тэрыторыі Бярэзіншчыны такіх тавараў не было. Гэты просты прадмет быў для дзяўчыны сімвалам бацькоўскай хаты, мацярынскай самахварнай любові. Дваццаць доўгіх гадоў геолог Роза Зінава-Сярмяжка была далёка ад Беларусі, не чула роднага слова. Каб не забыцца яго, вышывала ў Караганду часопіс «Беларусь», чытала, часта ўслых, дзе свайго мужа — рускага па нацыянальнасці. Сустрэча ў Маскве на Міжнародным сімпозіуме па геалогіі і фаўне Еўропы з беларускім акадэмікам, выдатным геологам, апантаным любоўю да Беларусі, Гаўрылам Іванавічам Гарэцікім і яго запавет «Беларусь павінен працаваць у Беларусі!» сталі для яе лёсавызначальнымі. Абараніўшы дысертацыю, зматаўшы дарогі ў клубок, Роза Адамаўна ў 1973 годзе прайшла па конкурсе на пасаду старшага навуковага супрацоўніка ў Інстытут геахіміі і геофізікі АН БССР. Вандруючы па свеце як замову паўтарала: самы важны пункт на карце — той, дзе ты з'явіўся на свет.

У шматлікіх турботах прагматычнага веку наша зямлячка не згубіла незгасальнае святло бацькоўскага дома № 30 па вуліцы Савецкай у Беразіно. 15 лютага ёй споўнілася 89 гадоў.

Ураджэнка Беразіно доктар медыцынскіх навук, дацэнт, Элеанора Капітонава прайшла шлях ад участкавага педыятра да кіраўніка Рэспубліканскага навукова-практычнага цэнтру. Стажыравалася ў найлепшых клініках Савецкага Саюза і за мяжой. Дасканалае веданне англійскай мовы дазваляла ёй мець зносіны з калегамі на прэстыжных сімпозіумах, выступаць з лекцыямі на міжнародных сесіях Сусветнай арганізацыі аховы здароўя. З дзяцінства жыла ў ёй мара стаць медыкам. У восьмым класе ў рукі трапіла кніга Ю. Германа «Дело, которому ты служишь» — і лёс быў вызначаны: толькі медыцына. Гродзенскі медінстытут — першая прыступка да спадшчыны прафесіі. Элеанора Капітонава была першай сярод роўных. У школе — залатая медальніца, у інстытуце — круглая выдатніца і сакратар камсамольскай арганізацыі. Першы лаўрэат прэміі АН СССР: так была адзначана яе кандыдацкая дысертацыя, прадстаўленая на Усесаюзнны конкурс навукова-даследчых работ маладых вучоных. Першы прарэктар Гомельскага медінстытута, першы дырэктар РНПЦ радыяцыйнай медыцыны і экалогіі чалавека... Гарызонты самарэалізацыі амбіцыйнага ўрача: кансультант дзіцячай санітарнай авіяцыі па асабліва цяжкіх дзягназах лячэння з вылетамі ў аддаленыя раёны і вёскі Гомельшчыны, адзіны на ўсю вобласць урач найвышэйшай катэгорыі, дырэктар цэнтру здаровага дзіцяці ў Гомелі. Ужо на пенсіі ўзначаліла першы і адзіны ў Беларусі Інфармацыйна-асветніцкі цэнтр аздаравлення харчавання і садзейнічання здароўю. Інтэлігентная сталічная дама і сёння атрымлівае задавальненне ад кожнага дня, спявае рамансы пад гітару (музыка — добры лекар), піша вершы (вершы — гімнастыка душы), штодзённа праходзіць пешкі 6—10 км.

Відавочна, Бярэзінскага моладзі ёсць з каго браць прыклад.
Тамара КРУТАЛЕВІЧ
Фота даслана аўтарам

МЛЫН НАВІН

У мінскай дзіцячай бібліятэцы № 2 адбылася сустрэча з дзіцячай пісьменніцай і журналісткай, лаўрэатам літаратурнай прэміі імя Васіля Віткі Тамарай Бунта. Яна выступіла перад вучнямі 2-га класа СШ № 73 і прэзентавала сваю новую кнігу, якая выйшла ў выдавецтве «Адукацыя і выхаванне», «Далонькі з пушынкамі» і папярэднія выданні.

Тамара Пятроўна пазнаёміла вучняў і з апошнімі выпускамі часопіса «Вясёлка», дзе выдзе рубрыку «Браты нашы меншыя». Дзеці праявілі зацікаўленасць і эрудыцыю, яны адказалі на пытанні віктарыны і атрымалі кнігі ў падарунак. Пісьменніца распавяла пра рэальныя гісторыі, якія леглі ў аснову новай кнігі. Так, раздзел з кнігі «Веня і Міністр» расказвае пра здарэнне, якое адбылося ў адной з мінскіх школ, дзе вучылася яе ўнучка.

Эла ДЗВІНСКАЯ

У Брылёўскай сельскай бібліятэцы-клубе Магілёўскага раёна прайшла літаратурна-музычная імпрэза, прымеркаваная да 70-годдзя з дня нараджэння выдатнага беларускага паэта Міколы Мятліцкага. Прысутныя лачулі апавед пра жыццё і творчасць юбіляра, чыталі яго вершы, знаёміліся з аформленай кніжнай выстаўкай, якую ўпрыгожылі некалькі тамоў з дароўнымі надпісамі паэта. На сустрэчу быў запрошаны паэт і кампазітар Мікола Яцкоў, які распусеў пра сустрэчы з Міколам Міхайлавічам, пра сумесную работу над цыклам песень і выканаў некаторыя з іх.

Юлія ЯЦКОВА

Гэты год стаў юбілейным не толькі для пісьменніка і паэта Уладзіміра Мазго, але і для сумеснага са сталічнай дзіцячай бібліятэкай № 6 імя В. Віткі паэтычна-музычнага праекта «Мінскія сакавіны». 19 сакавіка адбылася юбілейная, пятая сустрэча паэта Уладзіміра Мазго і кампазітара Таццяны Моўчан з пяцікласнікамі мінскай школы № 60. Ганаровыя госці пазнаёмілі школьнікаў са сваёй творчасцю, адказалі на пытанні чытачоў і ўсе разам праспявалі песню «Белы буслік», напісаную таленавітымі аўтарамі. Пераможцы песеннага спаборніцтва былі ўзнагароджаны музычнымі дыскамі з дзіцячымі песнямі Таццяны Моўчан.

Таццяна МАКАРЭВІЧ

У Рагачоўскай гарадской бібліятэцы № 1 (філіяле № 1 ЦРБ імя У. Караткевіча) адбылася прэзентацыя новых кніг Міхаса Слівы. Пісьменнік пазнаёміў прысутных з некаторымі творами са зборнікаў «Птушка шчасця», «А душа заўжды маладая...», «Подаркі к празніку», «Чаму кракадзілы курэй не ядуць?», расказаў пра гісторыі іх стварэння. Некаторыя ўдзельнікі мерапрыемства самі чыталі вершы, у тым ліку прысвечаныя Міхасю Сліву, спявалі песні і прыпеўкі.

Таццяна МАКАРАНКА

У цэнтральнай бібліятэцы Шклова адбылася прэзентацыя зборніка вершаў мясцовай паэтка Галіны Грахольскай «На плячы Дняпра».

У выкананні аўтара гучалі вершаваныя радкі на беларускай і рускай мовах. У іх занатаваны разважанні аб жыцці, каханні, сяброўстве, аб усім, што блізка кожнаму чалавеку. Асаблівым лірызмам прасякнуты вершы пра бацькоў. Паэзія Галіны Грахольскай вучыць шанаваць кожнае імгненне жыцця, дарыць сваю цеплыню іншым.

У гэты дзень у адрас паэтэсы прагучала шмат пажаданняў. Прыемным сюрпрызам стаў музычны падарунак ад выхаванкі дзіцячай школы мастацтваў Улады Яфрэменкі.

Валянціна СУТКАЛЕНКА

Як абудзіць і развіць у дзяцей цікавасць да чытання і ператварыць сустрэчу з кнігай у свята? Пра гэта вам раскажаць супрацоўнікі Дзятлаўскай раённай бібліятэкі з дапамогай лялькі. Стварыць ляльчын тэатр «ЧытайКа» было складана: купіць лялькі аказалася няпростай справай. У выніку іх набылі ў майстра-самавучкі з Пермскага краю. Далей бібліятэкары заняліся падрыхтоўкай спектакляў: выбралі казкі для пастаноўкі, падабралі музыку, размеркавалі ролі, арганізавалі рэпетыцыі, зрабілі дэкарацыі. Сярод спектакляў — «Рукавічка», «Як звары мішку разбудзілі», «Як зайчык-хвалько хацеў стаць чытачом бібліятэкі». Дзеці заўсёды з захапленнем назіраюць за дзеямі. Пасля спектакля бібліятэкары прапаноўваюць ім пабыць акцёрамі, пафантазіраваць.

Алена ВЯЛІЧКА

75 гадоў разам з чытачом

Філіял «Тракельская сельская бібліятэка» адзначыў юбілей — 75 гадоў.

Гісторыя бібліятэкі бярэ свой пачатак з 1949 года. У той час у Тракелях пачалі працаваць бібліятэка і клуб. З 1960 года загадвала не толькі бібліятэчнай, але і клубнай работай Ганна Панушкіна. Размяшчалася Тракельская бібліятэка ў будынку былога клуба. Ганна Аляксандраўна з удзячнасцю ўспамінае свайго мужа Аляксандра Антонавіча, які быў першым памочнікам і апорай у гэтай справе. Усё рабілася для таго, каб людзі хадзілі ў бібліятэку і клуб. На базе Тракельскай бібліятэкі неаднаразова праводзіліся семінары, пераймалі вопыт работы маладыя спецыялісты.

У 1987-м загадчыкам бібліятэкі стала Крысціна Кандыба. У той перыяд бібліятэка знаходзілася на тэрыторыі касцёла ў плябаніі. У 2003 годзе яна пераязджае на вул. Лугавая, д. 5. У 2008-м зноў мяняе месцазнаходжанне — будынак, дзе размяшчаўся дзіцячы сад. У ім функцыянуе і сёння.

Шлі гады. Мянjalіся людзі. Кожны чалавек, які працаваў у сценах бібліятэкі, пакінуў тут частку сваёй душы. З 2012 да 2013 г. бібліятэкарам працавала Вераніка Грынюк. З 2013 да 2020 г. — Марына Дайлідка. З верасня 2021-га да 2022-га — Яўгенія Тараховіч. З сакавіка 2022 г. да кастрычніка 2022 г. — Марыя Цыбульска.

Цяпер у філіяле «Тракельская сельская бібліятэка» шчыруе Часлава Гваздоўская. Кніжніца абслугоўвае

больш за 250 чытачоў. Усе яны розныя і па ўзросце, і па інтарэсах, і па чытацкіх перавагах. Штогод праводзіцца звыш 60 мерапрыемстваў забаўляльнага і асветніцкага характару. Фонд складае амаль 7,6 тысячы экзэмпляраў дакументаў: кнігі, часопісы, газеты, электронныя дакументы. Установа ўпэўнена рухаецца ў будучыню, асвойваючы новыя інфармацыйныя тэхналогіі і захоўваючы найлепшыя традыцыі папулярнасці кнігі і чытання сярод насельніцтва.

Качарына ЯНКОВІЧ
Фота даслана аўтарам

«Бывае, што паэзія, як ветрык, калышацца ўсмешкай на вуснах...»

Паэзія Мальты

Олівер ФРЫДЖЫЕРЫ

Сцябліна з шыпамі

Было гэта вясновай духмянай раницай,
Калі неверагоднай прыгажосці ружы,
Што толькі нарадзіліся на свет,
Ускормленыя матуляй,
Крыху стомленай,
Адчулі, што набраліся ўжо сілы.

У той дзень, сябар, ты ўсміхаўся.
Ты глядзеў на букет з яркіх руж,
Што прынёс, і аддаваў кветкі таму,
Хто, зачараваны прыгажосцю,
Імкнуўся ўзяць хоць бы адну.

І я ўзрадаваўся,
Гледзячы на далікатнае адзенне
Рознакаляровых руж,
У якіх было штосьці ад летняга неба
І штосьці ад дзвячога румянца
І ад язькоў пурпурнага агню,

Раптоўна мною авалодаў
Сон дзяцінства:
Адчуў мрой мінулага,
А на вуснах зардзёў
Той пацалунак каханая,
Што цалкам панёс мяне ў свет паэзіі.

Але сон нечакана развёўся.
Калі я ў цябе напрасіў
Адну з чароўных ружаў,
Ты ў маёй просьбе адмовіў...
І нічога мне не пакінуў,
Акрамя пажоўклага лісця
І сцябліны з шыпамі.

Луіс БРЫФА

Сон жоўтага павука

У гэтую сіесту
Нічога не існуе,
Акрамя жоўтай мяккасці
Паміж маімі тонькімі кіцікамі
І падушчак кветкі,
Якая прывабна калыхаецца.

Не варушуся.
Нябеснай манны чакаю я.
Буркоча пусты страўнік...
Як краб канечнасцямі перабіраю,
Пакуль не заміраю ў сне,
Што адольвае мяне.

І сніцца мне чмель-дабрак,
Які ляціць супраць ветрыку.
І вось ён садзіцца на пялёстак,
Што нібыта з муранскага шкла.

У пылку ўвесь лабірынт кветкі,
Якая ў змове са мною,
Каб ап'яніць чмяля ўсім тым,
Што ён кране, панюхае і вып'е.

І з шырока расплюшчанымі
Васьмя вачыма
Да яго я набліжаюся,
Нібы каханую
Апускаю прагным укусам
У тую дрымоту,
Што для казуркі — бясконцасць.

Ён паралізаваны,
І мне нашмат лягчэй
Яго да кроплі выпіць
У гэтым дзённым сне.

Амар СЯГУНА

Засмучаны

Адзінокі, пасярод поля
Я працоўваю сухую зямлю.

Яна арашаецца толькі
Кроплямі маіх слёз,
Што павольна сцякаюць.
А вакол — муміі.
І ў галаве гучыць
Саркастычны смех.

На мяне насоўваецца
Вялікая чорная хмара,
Пачынаецца непагадзь,
І я кідаюся наўцёкі.
Праводжу ноч
У пошуках прытулку
І спадзяюся,
Што зменіцца сезон,
І вецер сціхне.

Сказалі мне

Сказалі мне,
што жыццё як сцэна:
падмаецца заслона,
пачынаецца дзея;
а потым

усё зачыняецца
і адчыняецца зноў.

Новы сезон,
новыя акцёры...
А як жа я?

Сказалі мне,
што мной карыстаюцца
як манетаі:
разменьваюць,
а потым бяруць інішую,
такую ж, як і я,
сказалі мне.

Эйдрыен ГРЫМА

Усё ўзаемазвязана

Ну, а калі прыйшоў дождж,
То нішто не магло спыніць яго.
Ні цішыня, ні біццё сэрца.
І чакалі мы, што возера працягне
Свае доўгія рукі,
Паглыне берагі і палі,
Святло дзённае.

І воды змылі ўсё:
Зерне, якому мы так радаваліся,
Бульбу, увесь пасеў.
Мы наспрабавалі зразумець,
Што зрабілі не так,
Звярнуліся да Пачамаме,
Да неба, да Тытыкакі,
Да душаў нашых памерлых;
Спыталі, чым жа мы маглі
Парушыць пагадненне,

Якое аб'ядноўвае нас
З пачатку светаўтварэння.

Потым чакалі,
Што дождж спыніцца,
І жывое возера
Адступіць ад далін і палёў.
Хто яднанне парушыў —
Загладзіў шкоду.
І сабраліся мы ў палях,
Каб напрасіць прабачэння.
Усё ёсць таямніца,
Усё ёсць гармонія
З небам, з жывёламі,
З Пачамамай,
Паміж намі,
У нашых сэрцах —
Да наступных узрушэнняў.

А заўтра новы дзень;
Наступны год, новы год.
Пуна не баіцца.
«Пачамама корміць нас».
Пакуль услед за засухай
Ізноў не прыйдзе дождж.

А стомлены вецер
Заціхае ў дрымотнай лістоце
І рассеяныя сны
Пачынаюць збірацца
На сваё ўсяночнае трыванне,
Я лунаю, як пастаральная мелодыя
Па блакітных берагах тваіх думак,
А маё скупое бязмоўе прагне
Абуджэння патаемных слоў,
Некранутых святлом.

Чарльз КАЛЕЙРА

Выгляні, месяц!

Не закрываюць неба
Большы ічыльныя аблокі
Самотнай ізрай коўдрай
Без радасці святла.
З'явілася нам ззянне
Бязмежнаю красою —
Цяжкіх і змрочных хмараў
Парваўся тоўсты пласт,

З аблокаў, што як вокны,
Расчыненыя наросхрыст,
Глядзіць пляшчотна месяц,
Нібыта ўпершыню:
Паміж зямлэй і небам
Той дыск доўгачаканы
Чароўным пылам срэбра
Наш абсыпае свет.

Працягвай жа выглядаваць,
Цудоўнае свяціла!
Начэй халодных, цёмных
Самоту праганяй,
Што злосна нападае
У адчайную часіну,
Калі ў душы згасаюць
Праменьчыкі надзей.

Імануэль МІФСУД

Кветку сарві і хаціну пастаў, або Забава долара

Кветку сарві і хаціну пастаў;
Дрэва ссячы новы дом збудавай;
Крыху прайдзіся і вілу ўзвядзі;
Большы не павінна нішто турбаваць.

Некалькі крокаў — і ўзведзены гмах;
Высі асвойвай, аблокі крані;
І не турбуйся, як знішчыў палі, —
Страчана толькі драбніца зямлі.

Бераг наведай, куток свой знайдзі,
Домік для чоўна збудуй на скале;
Мора таксама да рук прыбяры —
Да мечаноса не варта спраў мець.

Мора павысіцца — не заўважай.
Ты гэтаксама ўзбярыся вышэй:
Вежу збудуй і ўзвыдзі на яе,
Працай удосталь націшы сваёй.

Слухай жа тое, што кажуць табе:
Доўга ля мора не трэба гуляць.
Некалькі метраў ад вілы... То я
Стаў бы глыбокі басейн будаваць.

Лепей пра мора наогул забыць,
Тут паглядзець — звар'яцела яго:
Ранкам пад сонцам ды ў цемры начной
Процьма медуз насяляе яго.

Кветку сарві і хаціну пастаў.
Я ў гэтым кемлю — мяне ты ўважай;
Ну, а як справу закончыш сваю —
Можаш глыбока ўздыхнуць і сканаць.

Джордж ПЯРЭСА

Паэзія гэта...

Перакладчыцы Яне Псайле

Бывае, што паэзія, як ветрык,
Калышацца ўсмешкай на вуснах.
Бывае, што яна як пагляда,
Поўны запалу,
Пабліскае на вейках і ў вачах.

Бывае, што яна —
Ад здзіўлення адкрытыя вусны.
Бывае таксама, што паэзія —
І плач, і смех.
А можа, і усё разам.
Бывае, што яна —
Пітво і ежа,
Якімі насыціцца ніяк не можаш.
А часам яна —
Стук сэрца,
Што выбіўся з рытму.
Яшчэ бывае, што паэзія —
Абурэнне і лютасць,
Ды абрыдлыя словы.

А часам яна
Таго, што было сказана, не выказвае.
Толькі маўчанне і цішыня.
І так бывае.

Некранутыя святлом

Калі змоўкляы птушкі
Бачаць толькі пустую цемру,

Заўважана здалёк

З творчасцю беларускага мастака Сяргея Цімохава (1960—2012) сёння амаль няма магчымасці пазнаёміцца. Зрэдку яго работы дэманструюцца ў розных зборных экспазіцыях, лічаныя выявы карцін змешчаны на анлайн-платформе Artcenter.by і на сайце Мастацкай галерэі «Беларт», а яшчэ можна знайсці альбом рэпрадукцый, выпушчаны Выдавецкім домам «Звязда» ў 2013 годзе на беларускай і рускай мовах (складальнік — Вольга Арццохова, дачка мастака). Аднак нядаўна мінская галерэя ДК, якая ў асноўным прэзентуе працаўкі маладых мастакоў, парадавала аматараў творчасці Сержука Цімохава выстаўкай яго графікі. Праект будзе даступны да 21 красавіка.

старшыні па выставачнай дзейнасці ў Беларускам саюзе мастакоў. Сяргей Цімохаў шмат гадоў удзельнічаў у розных выстаўках і конкурсах у Беларусі і за мяжой, між тым і сам арганізоўваў, курыраваў выставачныя праекты — калектыўныя і асабістыя. Шматлікія творы аўтара ўвайшлі ў зборы розных галерэй, музеяў і прыватных калекцый.

Спадчына Сяргея Цімохава даволі багатая: ён звяртаўся да розных тэм, да таго ж вылучаюцца розныя перыяды яго творчасці. Мастак працаваў у рэалістычным кірунку, эксперыментаваў у абстрактным жывапісе, шукаў уласны стыль у фігуратыўным мастацтве. «Яго творчасць адрознівалася віртуозным спалучэннем абстракцыі і рэалізму, а мастацкі пошук быў самабытным і арыгінальным, — падкрэсліваюць у галерэі ДК. — Сяргук Цімохаў эксперыментаваў з рознымі тэхнікамі і выявамі, імкнуўся сумяціць лініі, плямы і колеры ў адзінае цэлае, выкарыстоўваючы пры гэтым авангардныя прыёмы і тэхнікі сучаснага мастацтва. Ён глыбока разважаў аб каранях беларускай

культуры і аб узаемадзеянні чалавека з прыродай».

Выстаўка графікі аб'ядноўвае розныя этапы творчасці аўтара (крыху шкада, што ні год стварэння, ні назвы, дзе яны меліся, не пазначаны). У экспазіцыі — сюжэты, прысвечаныя гісторыі і міфалогіі, работы, якія апяваюць прыгажосць жанчыны. Мінімалістычная і лаканічная, каларыстычна адметная графіка, поўная сімвалаў, якія чакаюць разгадкі. Галоўнае ж, на што варта звярнуць увагу не знаёмага з творчасцю Сяргея Цімохава гледача — мастак у самых розных работах разважаў на тэму звычайнасці. Здаецца, ледзь не з самага пачатку ён вызначыўся са сваім шляхам і не збочваў з яго, быў упэўнены ў правільнасці выбару. Яго творы пазнавальныя ў тым ліку дзякуючы гэтым. Ад сюжэта да сюжэта ён выбудоўваў асаблівы свет, не падобны на тыя, што прапаноўвалі іншыя мастакі. Правілы, якія аўтар замацоўваў у гэтым свеце, асабліваці прасторы і часу, адносіны да чалавека і прыроды, выяўлены ў тым ліку ў графіцы, сведчаць пра цудоўны мастацкі густ і арыгінальны погляд на жыццё і мастацтва.

гадоў, заўважаюць для сябе: кожны раз яны выклікаюць вау-эфект. Захапляць і дарыць настрой — асноўная задача мастацтва. Здаецца, мы справіліся з ёй.

Сам Сяргук Цімохаў імкнуўся зараваць: ён лічыў, што твор сярод мноства іншых павінен быць прыкметны гледачом яшчэ здалёк. Змест нібыта другасны — спачатку назіральніка павінны зацікавіць фармальнае рашэнне, колеры палатна ці графічнага ліста. Натуральна, пасля пачынаецца асэнсаванне, спробы знайсці адказы на пытанні, што, несумненна, узнікаюць. Мастак не бачыў неабходнасці ў тым, каб чалавек

Будучы майстар станковага жывапісу і графікі, манументальна-дэкаратыўнага мастацтва нарадзіўся ў 1960 годзе ў вёсцы Крогаў Гомельскай вобласці. У 1979-м скончыў Мінскае мастацкае вучылішча (сённяшняе «Глебаўка»), у 1984-м — Беларускае дзяржаўнае тэатральна-мастацкае інстытут (сучасная Акадэмія мастацтваў), дзе вучыўся на кафедры манументальна-дэкаратыўнага мастацтва. Працаваў на віцебскім камбінаце «Мастацтва», пэўны час быў дырэктарам полацкай галерэі «Рыса». З 2007 года з'яўляўся намеснікам

— Самае галоўнае для творцы — заставацца актуальным, — адзначаў падчас адкрыцця выстаўкі сын мастака Глеб Цімохаў. — Калі ішла падрыхтоўка экспазіцыі і падбіраліся работы, а многа з іх мы не бачылі на працягу нават некалькіх

зразумеў аўтарскую задуму. Увага гледача да карціны і знаходжанне ім сваіх сэнсаў, уласнага разумення — вось што ў гэтым рэчышчы было каштоўна для таленавітага жывапісца і графіка.

Юўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

звартная сувязь

У вясновых рытмах

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты», у якім аўтар расказвае пра вядомых айчынных літаратараў.

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча — сустрэча з крэатываўцамі, укладальнікам кнігі твораў ураджэнцаў Мёршыны

«На падкове Дзвіны» Леанідам Магзленкам.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — старонкі рамана Фёдора Дастаеўскага «Браты Карамазавы» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У праграме «Прачулым радыком» у выхадныя — вершы Анатоля Грачанікава.

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — апавяданні

айчынных і замежных аўтараў.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

31 сакавіка — на творчую сустрэчу з паэтэсай Лізаветай Палеес, якая абдудзецца ў Яўрэйскім культурным цэнтры (вул. В. Харужай, 28). Пачатак у 15.00.

3 красавіка — у Дом літаратара (вул. Фрунзэ, 5, к. 206) на ўрачыстае падвядзенне вынікаў літаратурнага конкурсу «Славянскі калейдаскоп», прысвечанага Дню яднання

народаў Беларусі і Расіі. Пачатак у 15.00.

4 красавіка — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 42). Пачатак у 18.00.

5 красавіка — у Цэнтральную бібліятэку імя Я. Купалы (вул. В. Харужай, 16) на адкрыццё літаратурна-музычнага фестывалю «Русь і Белая Русь — адзіныя!». Пачатак у 15.00.

24 сакавіка 75-годдзе адзначае Уладзімір Саламаха.

30 сакавіка 75-годдзе святкуе Іван Юркін.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі:
Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь,
грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў
Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чарніц
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для крэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325 85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэсы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальныя льготны
для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасныя льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда"».
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друк
28.03.2024 у 11.00.
Ум. друк. арк. 3,72
Наклад — 695

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 592
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакі прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэагуюць.
Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтара публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці
з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

